

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

5

2020

ročník 72

Cena 40 Kč

KNIHOVNY ZA ČASU KORONAVIRU

- Jak mě a mou práci ovlivnil koronavirus
- Jak se chránit při manipulaci s knihami
- Časopis *Malý tvořivec* spolehlivě zažene nudu
- 3D tisk v knihovnách

KNIHOVNY V NOVÉM

- Městská knihovna Třinec – tepající srdce ocelového města
- Doporučení pro výstavbu a rekonstrukci knihoven

Standardy pro knihovny po novele
Informační server jako centralizovaný
zdroj informací

Library advocacy – seriál o prosazování
zájmů knihoven (část 1)

Vyznání aneb Jak mě a mou práci ovlivnil koronavirus

s. 163–167

← Využití koronavirové přestávky na provedení revize fondu

← Odměna nebo trest...? aneb Jak jíst dortíky v období pandemie

Foto: archiv Knihovny Václava Štecha Slaný

3D tisk v obraně proti koronaviru

s. 172

↓ Tisk obličejových štítů v Centru technického vzdělávání Půda (Městská knihovna Polička)

Foto: archiv Městské knihovny Polička

Čtrnáctý ročník konference *Kniha ve 21. století*

s. 184–185

↑ Z vystoupení prof. J. Trávníčka na téma Čtení elektronické a čtení tradiční

Foto: archiv konference *Kniha ve 21. století*

Středisková knihovna Stupno – 140 let

s. 183

↓ Pasování na čtenáře ve Střediskové knihovně Stupno

Foto: Iva Nová

Obecní knihovna Stříbrné Hory

s. 182

↑ Dětský koutek pro malé čtenáře v Obecní knihovně Stříbrné Hory

Foto: Lucie Jadrná

Téma – Knihovny za času koronaviru

163 Vyznání aneb Jak mě a mou práci ovlivnil koronavirus | Zoja Kučerová a kol.

168 Časopis *Malý tvořivec* spolehlivě zažene nudu | Alena Volková Balvinová, Linda Jansová

170 Jak chránit sebe při manipulaci s knihami a jak manipulovat s knihami v době ohrožení koronavirem? | Petra Vávrová a kol.

172 3D tisk v obraně proti koronaviru | Veronika Hyblerová Trachtová

Neušlo nám

172 Aktuální využívání e-knihovny MKP | VHT

178 Čtení dětem | VHT

192 Knihovny proti viru | VHT

173 Využití nových technologií *Covid-Slany.cz* aneb Informační server jako centralizovaný zdroj informací | Miloslav Nič

Události

175 Knihovny na pomoc zakalené realitě | Tereza Garamszegi

184 Čtrnáctý ročník konference *Kniha ve 21. století* | Michaela Mrázová

186 Náš venkov: Obecní obývací | Radek Liška

176 Právní hlídka Standardy pro knihovny po novele | Marie Šedá

179 Prosazování zájmů knihoven Library advocacy 1: Jak dát našemu snažení strukturu | Marika Hrubá

Knihovny v malých obcích

182 Obecní knihovna ve Stříbrných Horách | Lucie Jadrná

183 Středisková knihovna Stupno – 140 let | Iva Nová

188 Kronika Vzpomínka na paní PhDr. Lidmilu Vášovou (1939–2020) | Jarmila Okrouhlíková

189 Recenze Informační gramotnost trochu jinak – v širších souvislostech | Richard Papík

Knihovny v novém

190 Než začnete stavět knihovnu – doporučení pro výstavbu a rekonstrukci knihoven | Vít Richter

193 Knihovna – tepající srdce ocelového města | Martina Wolna

198 Psalo se jinde | Renáta Salátová

199 Ze světa | Roman Giebisch

200 Literární výročí Červen | Milan Valden

Popiska k titulní straně obálky:

Současná podoba budovy Knihovny Třinec

Foto: archiv Knihovny Třinec

CONTENTS

Topic – Libraries in times of coronavirus

163 Credo: How coronavirus affects me and my work | Zoja Kučerová et al.

168 *Malý tvořivec* magazine reliably dispels boredom

| Alena Volková Balvinová, Linda Jansová

170 How to protect yourself when handling books, and how to handle books under the coronavirus threat | Petra Vávrová et al.

172 3D printing in the fight against coronavirus

| Veronika Hyblerová Trachtová

172, 178, 192 It did not escape us

Using new technologies

173 *Covid-Slany.cz*: An information server as a centralized information source | Miloslav Nič

Events

175 Libraries to the rescue of murky reality | Tereza Garamszegi

184 Fourteenth Books in the 21st Century Conference | Michaela Mrázová

186 Our countryside: Municipal living room | Radek Liška

Legal watchdog

176 Standards for libraries after the amendment | Marie Šedá

Promoting the interests of libraries

179 Library advocacy: how to give our efforts structure (1) | Marika Hrubá

Libraries in small municipalities

182 The municipal library in Stříbrné Hory | Lucie Jadrná

183 Stupno Central Library – 140 years | Iva Nová

Chronicle

188 In memory of Dr. Lidmila Vášová (1939–2020) | Jarmila Okrouhlíková

189 Reviews Information literacy from a slightly different standpoint – in the broader context | Richard Papík

Libraries anew

190 Before you start building a library – recommendations for building and rebuilding libraries | Vít Richter

193 The library – the beating heart of the City of Steel | Martina Wolna

198 Written elsewhere | Renáta Salátová

199 From the World | Roman Giebisch

200 Literary anniversaries June | Milan Valden

INHALT

Thema – Bibliotheken während Coronavirus Zeit

163 Bekenntnisse oder Wie wurden ich und meine Arbeit von Coronavirus beeinflusst | Zoja Kučerová und Kollektiv

168 Zeitschrift *Kleiner Werbertexter* kann sich die Langweile stillen

| Alena Volková Balvinová, Linda Jansová

170 Wie soll man sich bei Handhabung mit Büchern schützen und wie soll man mit Büchern in der Bedrohung Zeit manipulieren? | Petra Vávrová und Kollektiv

172 3D Druck in der Verteidigung gegen Coronavirus | Veronika Hyblerová Trachtová

172, 178, 192 Das ist uns nicht entgangen

173 Benutzung der neuen Technologien *Covid-Slany.cz* oder Informationsserver als die zentralisierte Quelle | Miloslav Nič

Ereignisse

175 Bibliotheken zur Hilfe der trüben Realität | Tereza Garamszegi

184 Der vierzehnte Jahrgang der Konferenz – Buch in 21. Jahrhundert

| Michaela Mrázová

186 Das Land: Gemeindefremdwohnzimmer | Radek Liška

Rechtswache

176 Standards für Bibliotheken nach der Novelle | Marie Šedá

Durchsetzung der Bibliotheksinteresse

179 Library advocacy: wie können wir für unsere Bemühen eine Struktur bilden (1) | Marika Hrubá

Bibliotheken in Kleinen Dörfern

182 Gemeindebibliothek in Stříbrné Hory | Lucie Jadrná

183 Zentrumsbibliothek in Stupno – 140 Jahre | Iva Nová

Chronik

188 Erinnerungen an PhDr. Lidmila Vášová (1939–2020) | Jarmila Okrouhlíková

189 Rezension Informationsfähigkeit ein bisschen anders – im weiteren Zusammenhang | Richard Papík

Bibliotheken in neuen Mantel

190 Bevor ihr eine neue Bibliothek bauen beginnt – Empfehlung für Aufbau und Rekonstruktion | Vít Richter

193 Bibliothek – das pulsierende Herz in der Stahlstadt | Martina Wolna

198 Es wurde woanders geschrieben | Renáta Salátová

199 Aus der Welt | Roman Giebisch

200 Literarische Jahrestage Juni | Milan Valden

OD REDAKČNÍHO STOLU

Milé čtenářky, milí čtenáři,
do žádosti o grant každým rokem uvádíme, že kromě jiného je časopis *Čtenář* kronikou českého knihovnictví. A tak je téma tohoto měsíce nabílední – Knihovny za času koronaviru. Zkoumají se nové možnosti, rozmáhají se videokonference, uklízí se, reviduje, vyřazuje, kreativně se hledají cesty, jak pomáhat, kde je třeba, ověřuje se, že knihovny už dávno nejsou jen půjčovnami knih. Přechází si o tom můžete také proto, že funguje nejen naše redakce, ale také související technické záležitosti. Ráda bych tak poděkovala grafičce, tiskárně i distributorům. No a my jsme na tom při vzniku květnového čísla byli asi takhle (možná se v tom někteří/některé poznáte ☺):

Redaktorský sonet II

Mě slunce ve dne, večer navíc hvězdy
ptají se drze, co mám dneska v plánu.

Nahlížejí mi do okna a někdy
jen utrousí: *No, ty máš ale ránu!*

Proč mastné vlasy se mnou necvičí?
Proč chodím pořád v legínách a triku?

Proč nejsem objednaná k holiči,
na masáže ani na kosmetiku?

Na stole čaj, kelímek od jogurtu,
dezertní talíř, ohryzek a lžičku,
zde honoráře, zbytek korektur tu,
šéf krátce volá, pouštím přítom myčku...

Jak každý měsíc vyjde časopis –
i v čase nouze – vivat home office!

Následující slova jsme přesešli ze závěru článku Miloslava Niče, který netuší, že se tentokrát podílí na úvodníku. Ale nic lepšího bychom nevymysleli:

Bohužel, je mnoho věcí, které nemůžeme ovlivnit. Stejně jako generace před námi si musíme prožít zlé chvíle a musíme být vděční za to, že je k nám osud při srovnání s minulostí milosrdný. Řadu věcí ale ovlivnit můžeme a při návratu do normálních časů mají veřejné knihovny všechny předpoklady být jedním z prvních ostrovů normálnosti a opory ostatním. K tomu vám přeji hodně štěstí a zdraví.

S redakcí se k tomuto přání připojujeme.

PAVLA VLKOVÁ

čtenář MĚSÍČNÍK
PRO KNIHOVNY

5 | 2020 | ročník 72

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641,
272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: PhDr. Radek Liška (předseda),
Mgr. Svatomíra Fojtová, Mgr. Zlata Houšková,
Mgr. Veronika Hyblerová Trachtová,
Mgr. Martina Košanová, Mgr. Petra Miturová,
PhDr. Vít Richter, PhDr. Klára Rösslerová, Ph.D.,
PhDr. Renáta Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10,
199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje
SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77,
hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice,
tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. –
drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.;
SUWECO CZ, spol. s r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvem poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994
ze dne 20. 6. 1994.
Podávání novinových zásilek bylo povoleno
Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem
dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč
(dvojčíslu 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana,
L. K. Permanent, spol. s r. o., pošt. schránka 4,
834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203,
e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 €
(dvojčíslu 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo
zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 11. 5. 2020.

Číslo vyšlo 18. 5. 2020.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Téma

Knihovny za času koronaviru

Vyznání aneb Jak mě a mou práci ovlivnil koronavirus

Psát o tom, co dělá slánská Knihovna Václava Štecha během řádění koronaviru, by bylo nuda. Děláme to, co většina knihoven. To, na co během roku není tolik času, prostoru a upřímně – možná ani chuti.

*Pandemii koronaviru umožněná revize fondu...
a roušky z produkce slánských knihovnic (dolní foto)*

Řekli jsme si, že se pustíme do fondu. Pravidelnou, zákonem danou revizi jsme dělali v roce 2017, takže tu dělat po třech letech nedávalo smysl, ale nějakou větší údržbu by si naše knihy zasloužily. Proto už více než 14 dní revidujeme, vyřazujeme, přebalujeme, myjeme, čistíme. Náš fond čítá zhruba 55 000 knihovních jednotek. Tedy čítal. Před pandemií. V pondělí 16. 3. 2020 jsme nastoupili do depozitů, s pečlivostí knihovnicím vlastní bereme knihu po knize a nemilosrdně vyřazujeme ty kousky, o kterých víme, že se již několik desítek let nepůjčily, knihy poškozené, duplikáty a jiné multiplikáty. Do konce března jsme vyřadili neuvěřitelných 874 knihovních jednotek, z volného výběru přesunuli do depozitů 609 knihovních jednotek, okolo 1000 knih jsme přebalili. Vedle toho probíhá každoroční revize periodik.

Kolegyně zodpovědné za akvizici objednaly 160 nových knih, aby naši čtenáři měli z čeho vybírat, až dojde k znovuotevření knihovny, abychom mohli zasytit jejich hlad po nových titulech, pomohli jim zvládnout čtecí absták. V momentě, kdy se nařizením vlády zpřísnilo pobývání na pracovištích a bylo nám doporučeno využít tzv. home office, začaly se dít na webu knihovny divy. V online katalogu u deskových her přibýly ilustrační obrázky, k tematickým kufříkům jsme dali foto celého jeho obsahu, aby se čtenáři mohli lépe rozhodovat, který si půjčit domů, přibývaly retrospektivně zkatologizované články z regionálních periodik. A abych nezapomněla na mimořádně zásluhou práci svých kolegyně, která není hned vidět, ale je pro knihovnickou práci velmi důležitá – došlo také na sjednocení tvarů klíčových slov.

Tímto výčtem bych ale nekončila, mohla bych pokračovat dál a dál. Např. ty šikovnější z nás šily doma roušky, které jsme předávali potřebným. Knihovnických činností je hodně a mají jediný cíl – spokojeného uživatele naší knihovny. A aby se nenaplnilo přísloví „sejde z očí, sejde z mysli“, připravili jsme pro uživatele našeho Facebooku na každý den soutěž z literatury o knihy, které nám darovalo nakladatelství Portál.

Přidali jsme informaci o možnosti vracet knihy do biblioboxu, infomaiem jsme rozeslali zprávu, že žáci a studenti mohou ke studiu zdarma využívat e-knihy z pražské městské knihovny. Stali jsme se distribučním místem pro objednávání a výdej roušek. To všechno se děje nyní.

Už teď ale víme, že je před námi ještě několik dalších týdnů bez čtenářů v tomto nouzovém režimu. Už teď víme, že mnoho akcí, které jsme si na letošní rok naplánovali, se neuskuteční.

Už teď víme, že to, na co jsme byli zvyklí a brali jako standard, letos bude nestandardní. Nebudeme moci rozjet projekty, byť bychom na ně získali dotaci, protože se nám nebudou dostávat prostředky na naši spoluúčast. Už teď víme, že se nám po všech stýská víc, než jsme ochotni připustit.

Už teď víme, že stýskání je oboustranné. Nic nebude hned

jako dřív. Bude to prostě jiné a chvíli bude trvat, než si připomeneme a oživíme staré návyky, rituály. A na to se těšme. Přeji vám všem i jménem svých spolupracovníků pokud možno klidné prožití svátků jara, hodně optimismu a víry v brzká setkání při společných projektech, školeních nebo seminářích.

ZOJA KUČEROVÁ | info@knihovnaslany.cz

Foto: archiv Knihovny Václava Štecha Slaný

PŘÍLOHA

A jak to vnímají pracovníci knihovny, resp. Infocentra Pod Velvarskou branou, kterými jsem obklopená? Myslím si, že vyjadřují názor svých kolegů a kolegyn z celé naší země...

MÍLA NAJMANOVÁ

Patříte-li mezi pozitivní lidi, během nouzového stavu máte na úrovni duševna vyhráno. Třeba se taky snažíte řídit heslem, že všechno špatné je pro něco dobré, které si v dnešních dnech často připomínáme i my v knihovně. I když si všichni upřímně přejeme mít období pandemie koronaviru za sebou, snažíme se čas maximálně využít a nezahálet. Stanovujeme si spoustu kroků a úkolů, abychom vylepšili služby a připravili se na návrat čtenářů.

Domovy nám ovládl něžný odér Sava, chloru. Každý si demokraticky zvolil svůj koronakoutek, např. manželé u své oblíbené televize, potomci ve skrytu svých pokojů s monitorem svítícím dlouho do noci. My ženy ovládly situaci od rodinného krbu nebo plotny. Vyzbrojeny novými kuchařskými recepty plníme rodinným příslušníkům žaludky a sladkým obalujeme a zocelujeme nervy. Jsme nebývale kreativní ve stahování šablon, vyhledávání látek a různobarevných vzorů na roušky. Svými výtvary následně „zdobíme“ své milované i blízké okolí.

V práci se projevuje sešranost. Setkáváme se při poradách, ale udržujeme předepsaný fyzický odstup. V myšlenkách toho máme ale společného spoustu – starost o rodinu, vůli vrátit se k běžnému životu i smutek z prázdných chodeb knihovny.

Ač je naše práce nyní trochu osamělá, snažíme se knihovnu připravit na návrat čtenářů a využít volnějšího období naplno. V souladu s nařízením dezinfikujeme police a přebalujeme vrácené knihy. Připravujeme ale také řadu aktivit na veselejší dny. Chystáme například burzu knih; díky volnějšímu režimu máme čas opotřebované a méně vyhledávané knihy probrat a vyřadit. Vedle toho ale také pracujeme na rozšíření našeho fondu – sledujeme novinky na knižním trhu a čile objednávat. Předávání knih od dodavatelů připomíná často úkol pro tajné agenty, ale i to se nám daří.

Každoroční revize časopisů ve všech oddělení si tentokrát termín určila sama. Během jediného dopoledne jsme schopni zkontrolovat až 3000 exemplářů.

Vylepšujeme také vzhled našeho webového portálu knihovnaslany.cz a katalogu.

Mým osobním úkolem pak je příprava a tvorba metodických materiálů pro lekce trénování paměti pro veřejnost. Tuto aktivitu si zatím nechávám na pomyslný konec karantény ve víře, že se vše obrátí k lepšímu a já ji budu moci dělat klasicky za normálních okolností v rámci svých normálních pracovních dní.

Je toho tedy spousta, na co se čtenáři mohou těšit – na nové knihy, knižní burzu nebo vzájemná setkání v knihovně.

KATKA MRVOVÁ KREJČOVÁ

Práci knihovnice vykonávám od roku 2011. Pro svoji rozmanitost a častý kontakt především s dětskými čtenáři mě „knihovničina“ velmi naplňuje a baví. Ve své práci vidím smysl a těší mě, když to ocení rodiče dětí i učitelé, kteří se svými žáky do knihovny chodí, a především samozřejmě děti, které se ke mně rády vrací. S vedením školy, v jejíž budově pobočka sídlí, mám velmi dobré vztahy a vzájemná spolupráce je na přátelské úrovni. Půjčování knih, doporučování vhodného čtení pro malé i větší, společná setkávání a hravé hodinky v knihovně, to je můj svět. Postupně se mi otevírají i jiné možnosti. Pořádala jsem několik kreativních kurzů pro dospělé a párkrát také přijala nabídku své kolegyně uspořádat tvořivou hodinku i pro seniory. Práce je opravdu hodně, ale všechno, co dělám, je ze srdce a má smysl. Teď to koronavirus přerušil...

Objednávky nových knih, které nemá kdo číst, a prázdná pobočka, to je současná realita. Čtení, povídání, hry, besedy, soutěže a další a další aktivity, které jsem měla pro děti (a nejen pro ně) připravené a na které jsem se těšila nejen já, ale i domluvení hosté, to všechno se jako mávnutím proutku ze dne na den zrušilo nebo odsunulo na neurčito. Zůstala nejistota, objevil se strach a přibýly roušky. Snažím se být stále optimistou, proto na pobočku pravidelně dojíždím a udržuji ji tak příjemnou, jak ji měli čtenáři rádi. Přebaluji knihy do nových kabátů, vymývám a uklízím poličky i regály, přesadila jsem květiny, které knihovnu pomáhají zdobit. Čeká mě ještě kompletní pobočková „Kroniky“, na kterou jsem měla za plného provozu málo času, snažím se připravit si nové materiály pro děti, samozřejmě stále pravidelně sleduji novinky. Chci být připravená, až se vrátíme do běžného života, konečně odložíme roušky a budeme se moci opět volně nadechnout. Těším se na společná setkání nejen v knihovně, ale i na setkání na ulici bez bázně být si blíž. Na to, až se opět dokážeme usmát a budeme si moci podat ruku.

Možná je tohle všechno jakési znamení shůry, abychom si uvědomili smysl svého bytí, zpomalili a naučili se život žít, užít a vážit si ho. Nehonili se za zbytečností, oprostili se od malicherností a udělali si více času na sebe a svoje blízké. Ne všichni nyní docházejí do práce, někteří dodržují karanténu, jiní jsou doma proto, že se bojí či respektují vládní nařízení, ale každopádně všichni jsou nuceni nějakým způsobem zpomalit a mají čas se zamyslet, co s námi bude dál. Jak to bude vypadat, až karanténa pomine? Jedno vím už teď – na „svoje“ děti a čtenáře se moc těším. Uvědomila jsem si, že byli a jsou moji součástí. Ráda bych jim vzkázala: *Moji milí, chybíte mi!*

LUCKA STEINBRECHEROVÁ

Knihovna V. Štecha je kvůli nařízenému nouzovému stavu zavřená. Snažím se udělat práci, která je potřebná a na kterou třeba nebyl čas při normálním chodu. Přebaluji fond studovny a provádím úklid. Pomáhám i při ostatních činnostech kolegyn. Víím, že i tyto práce jsou potřeba, ale chybí mi už kontakt s našimi čtenáři. Nejvíce postrádám *Setkávání (nejen) seniorů*, kde asi hodně chybíme i my (jako knihovna) seniorům, kteří docházeli na přednášky a do knihovny se těšili. Mnohdy to pro ně bylo hlavní rozptýlení třeba i za celý týden.

Také kladně hodnotím naši novou aktivitu: telefonické objednávání a následné vydávání roušek pro ty, kterým roušky scházejí. Mnozí knihovnu znají a rádi se na nás se vším obracují, tak byla zřejmě jasná volba, kam výdej umístit. A pro nás knihovnice je to zase smysluplná činnost, kterou při zavřené knihovně můžeme dělat. V každém případě se ale těším na znovuotevření knihovny a na naše čtenáře. Také na určitou pravidelnost a řád ve své práci.

MARTINA ORLTOVÁ

Zadání napsat pár vět o tom, jak koronavirus ovlivnil moji práci, jsem se nejprve zalekla. Ráno po cestě do práce jsem o tom začala přemýšlet a vida – bylo to tu jasně a stručně. Při zprávě, že bude knihovna uzavřena pro veřejnost, jsem si kladla otázku, co budeme celou tu dobu bez lidí dělat. Ale práce je zatím dost a docela si máknu i fyzicky. Přenášení hromad knih do skladu, ze skladu na vyřazení, zpět na chodbu. Vyškrtávání vyřazených knih z přírůstkových seznamů je na dlouho a aspoň se s tím trochu pohne. Takže koronavirus *zatím* moji práci nijak neovlivnil.

STAŇA HAVLIČKOVÁ

Tak jako většinu z nás, stejně i mě situace s pandemií koronaviru hodně ovlivnila, a to v několika rovinách. V té soukromé to asi pociťují všichni, kteří se nemohou volně pohybovat, nemohou si zajít s přáteli na kávu, do kina nebo do divadla. Já osobně jsem ráda mezi lidmi, mám spoustu přátel a kamarádek, s kterými se nemohu setkávat. Jen spolu komunikujeme po telefonu. A s tím souvisí i ta část profesní: mám svou práci velmi ráda, chybí mi každodenní práce se čtenáři – poradit s výběrem knih, vyslechnout jejich těžkosti. Jsem vděčná, že i nyní mohu chodit do práce a žít aspoň trochu normální život.

Kvůli uzavření knihovny jsme přišli o zajímavé akce, které se měly konat v průběhu března a dubna. Nejočekávanější byla beseda se spisovatelem historických románů Vlastimilem Vondruškou a náš rukodělný kroužek Babinec, který se stává oblíbeným a tak trochu i přátelským setkáním. Ale jak se říká, všechno zlé je pro něco dobré. Celý fond beletrie byl knihu po knize zkontrolován, knihy s rokem pořízení dřívějším než 2015 převedeny do skladu a knihy ze skladu starší 10 let, které nebyly vypůjčeny déle než 5 let, se vyřadily, takže pro milovníky naší oblíbené burzy čeká po opětovném otevření pěkná řádka knih. Další spousty knih jsme nově a čistě přebalili. Teď za sebou vidím velký kus odvedené práce, krásně vzdušné a uklizené regály.

Radost mi dělá, že jsme se zapojili do dobrovolnictví a vydáváme roušky, které ušili další dobrovolníci. Jen mě trochu mrzí nevděk některých lidí, kteří dostávají roušky zdarma – nejsou jim vhod, rádi by roušky podle svých představ, barev, s gumičkami a další podobné výmysly. Už se těšíme, až vláda uvolní nouzový stav, knihovna se otevře a přijdou do ní čtenáři, protože právě ti do ní primárně patří.

KATKA NEDVĚDOVÁ

Moji milovanou práci ovlivnil koronavirus fatálně a negativně, protože dětské oddělení, za normálních okolností nejživější a jednoznačně nejhlučnější v celé knihovně, je bez dětí smutné a prázdné. Co je platné, že knihy jsou úhledně vyrovnané, nově zabalené, že regály se plní knižními novinkami, když v oddělení nezní dětské štěbetání a malé, všetečné ručky „nerozhrabují“ srovnané knihy. Oddělení je tiché, knihy vyrovnané jako vojáci, hračky uklizené a v tom ohlušujícím tichu čekáme, až se na chodbě znovu ozve křik, smích a dupající nožky, čekáme, až skončí karanténa..., dětské oddělení a já.

Teď tedy nastal čas pro úklid ve výtvarných potřebách, dekoracích a rekvizitách, aktivit, jako jsou výtvarné dílny, informativní lekce nebo jen výzdoba oddělení podle ročního období. Čas pro vytvoření nových rozřadovačů naučné dětské literatury (díky za tip do knihovny E. Petišky v Brandýse nad Labem), dopsání kroniky a doplnění fotodokumentace za uplynulého půl roku. Také knižní fond nepřišel zkrátka – sklad si zasloužil úklid, mnoho knih nové zabalení, některé knihy a časopisy vyřazení a v neposlední řadě se připravila objednávka nových knih pro oddělení pro děti. Pokud bude karanténa pokračovat, přijde na řadu inovování informačních lekcí nebo příprava nových.

MONIKA ŠÍMOVÁ

Koronavirus mě ovlivnil z pracovního i osobního hlediska. Asi jako všechny kolem. V práci máme určitě více času na věci, které v běžném pracovním tempu moc nestíháme, určitě jsem měla čas

na dodělávky věcí, které jsem tlačila před sebou – to jsou asi ty trochu pozitivnější věci. Mezi negativní určitě patří chybějící čtenáři, komunikace s nimi. Osobně mě ovlivnil ještě více. To, že zůstaly děti ze škol doma, je asi nejpodstatnější. Po dvou týdnech jsem zjistila, že mám na dceru mnohem méně času, než když chodila do školy. Skloubit práci a pak večer školní výuku je dost nemožné. To, co děti probírají během normální výuky během dne za zhruba pět hodin, musíme stihnout ani ne za dvě. Dceři určitě chybí basketbalové tréninky a kroužky. Mně navíc chybí možnost setkávání s ostatními lidmi.

ELENA VEJDĚLKOVÁ (Infocentrum Pod Velvarskou branou)

Uzavření kanceláře infocentra zatím nijak významně moje pracovní činnosti neomezuje. Všechno potřebné jsem si přinesla na záložním disku domů, služební maily a telefonáty můžu vyřizovat i z domova. Největším problémem je mé domácí technické vybavení. To mě dokáže potrápit dost, ale zvládám to. Pro úkol, na kterém teď pracuji, tj. příprava článků do nových *Slánských turistických novin*, mám při home office větší klid a možnost soustředění. Mám teď také více času věnovat se věcem, které v běžném pracovním životě neustále odkládám anebo valím před sebou (například úprava nových webových stránek). Když potřebuji odpočinek, vyrábím malé slánky, „sláničky“.

Do osobního života mi koronavirus přinesl obavy a neustálé otázky. Jak ještě dlouho? Co bude dál? Kam až to půjde? Strach o všechny ostatní mé blízké, rodinu a přátele. Vzhledem k mým zdravotním potížím se snažím dodržovat důsledně všechna doporučení a nařízení lékařů. Vyhýbám se co možná nejvíce kontaktu s ostatními lidmi, a to i v rodině. Můj kontakt s lidmi se omezil na telefonní volání.

Koronavirus výrazně omezil můj život, ale to asi nám všem. Chápu, že v této situaci, kdy všichni chceme, aby už to bylo co možná nejdříve za námi, je to nutné. Mrzí mě, že se kvůli svému zdraví nemohu nějak aktivně zapojit do pomoci. Doufám, že se podaří brzo vše vyřešit a překonat. Snažím se udržet optimismus, a tak myslím na to, co budu dělat, až to bude za námi. Pomáhá mi hodně i práce. Jsem ráda, že se jí mohu věnovat a své myšlenky alespoň na chvíli odvést jiným směrem.

JÁCHYM PEŠATA (Infocentrum Pod Velvarskou branou)

Koronavirus ovlivnil moji práci a osobní život zcela určitě celkem podstatně. Infocentrum je totiž od pátku 13. března zcela uzavřené pro veřejnost. Město tak předběhlo vládní opatření a stihlo své instituce uzavřít ještě dřív, než to vešlo v celostátní platnost. Od té doby jsem tedy střídavě v Knihovně Václava Štecha a doma v režimu home office. V knihovně pomáhám, s čím je potřeba – zpracovávám seznamy vyřazených titulů, stříhám lekníny, přebírám knihy. Alespoň částečně se tedy ze mě stal knihovník, což určitě není na škodu. Při přebírání všech možných vyřazených titulů jsem totiž objevil mnoho zajímavostí a pokladů, které se vážou k mnou milované historii našeho města a regionu. Tyto zajímavé knihy si podrobně prohlížím, a možná i proto jsem všechny ještě nezařadil. Poznal jsem se lépe s týmem milých knihovnic, to je pro naši spolupráci bezesporu velkou výhodou. Každou středu bývám také v budově Městského úřadu ve Slaném, kde na zřízení recepce pomáhám s nově nastaveným úředním režimem. V režimu home office pracuji na připravovaném letáku ze série Tipy na vycházku, jsem v úzkém kontaktu s profesorem ze slánského gymnázia, s panem Zdeňkem Víškem. Opět jde o mně blízké téma, ve kterém je stále co objevovat.

Část rodiny je doma a pracuje či studuje online. Starost o prarodiče rozhodně vzrostla. Snažíme se jim zajistit vše potřebné, aby museli vycházet ven co nejméně. Přidal jsem se také k týmu dobrovolníků Farní charita Slaný, pro kterou jsem roznesl stovky informačních brožur. Změna je viditelná, věřím ale, že se situace dříve či později obrátí k lepšímu.

Časopis *Malý tvořivec* spolehlivě zažene nudu

Děti bývají většinou hlavičky zvědavé a hloubavé, rády něco tvoří, luští a skládají. Ale co teď, v době koronavirové, kdy už je po dlouhé době doma nenapadá nic, do čeho by se ještě mohly pustit? Jak a čím je zabavit, jak a k čemu je přitáhnout, aby nezlobily? To je otázka, kterou si nyní klade řada rodičů. Ti jsou proto vděční za cílenou nabídku smysluplných činností pro své potomky. Právě v tomto směru mají knihovny, i když mají zavřeno, stále co nabídnout. Na pomoc přichází i online časopis *Malý tvořivec*, který vydává Klub tvořivých knihovníků SKIP.

Malý tvořivec vychází ve formátu PDF minimálně dvakrát ročně. Je společným dárkem tvořivých knihovnic všem dětem, které chodí do knihovny. Jednotlivá čísla se tematicky vztahují k ročním obdobím. Obsahem jsou autorské listy různých kvízů, omalovánek, vystřihovánek, oblékaček, skládaček nebo například labyrintů. Cílem časopisu je – jak ostatně napovídá i sám název – podpořit tvořivost především u předškoláků nebo dětí z nižších školních tříd, které chodí do knihovny. Jednotlivá čísla časopisu jsou ke stažení z webu SKIP (<https://www.skipcr.cz/odborne-organy/klub-tvorivych-knihovniku/maly-tvorivec>).¹ Třeba loňské jarní číslo vzhledem k blížícím se Velikonocům obsahovalo různé kvízy s velikonoční tematikou.

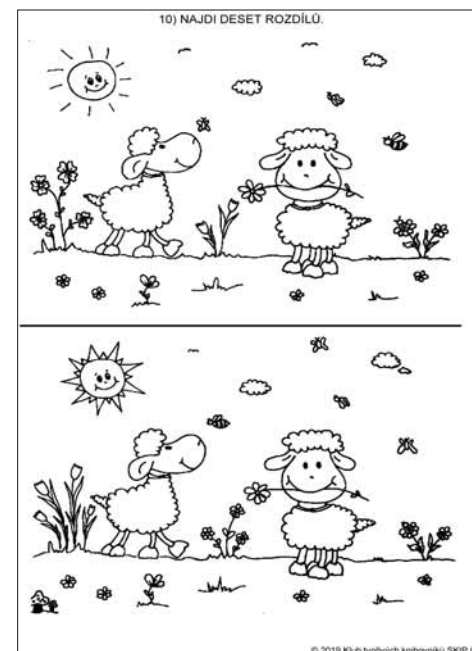
Za běžné situace si mohou pracovníci libovolné knihovny zveřejněná čísla *Malého tvořivce* stáhnout, vytisknout a dětem v knihovně při různých příležitostech věnovat jako dárek. V době, kdy mají knihovny kvůli koronavirové epidemii zavřeno, mohou časopis doporučovat na sociálních sítích, na svých webech nebo například v elektronických newsletterech (zpravodajích). Rodičům tak poskytnou žádanou inspiraci, jak děti zabavit. Tiskárnu má dnes doma většina lidí (nebo ji mají alespoň jejich známí či sousedé). Pak již využití *Malého tvořivce* nic nebrání!

Přinášíme i několik dalších tipů, jak v knihovně můžete s *Malým tvořivcem* pracovat. Můžete ho například doporučit učitelům a učitelkám mateřských školek, dětských skupin a nižších ročníků základních škol, s nimiž spolupracujete (ať v rámci projektu SKIP *Už jsem čtenář – Knížka pro prvňáčka*, nebo jakkoli jinak).

Využití časopisu máme prakticky vyzkoušeno i v několika mateřských školách, které poskytly cennou zpětnou vazbu. Pomohly s testováním úkolů, s vyhodnocením srozumitelnosti úkolů, se zjišťováním, zda je u některých úkolů potřebná pomoc rodičů nebo které úkoly či kvízy jsou časově náročnější. Rychlejší a samostatnější práci dětí lze pochopitelně předpokládat u žáků prvních, druhých či vyšších tříd.

Možností, jak *Malého tvořivce* využít, je vskutku hodně. Lze kupříkladu využít zdravou soutěživost dětí a připravit pro ně soutěžní klání. U zmíněného velikonočního čísla bylo možné z jednotlivých zaslaných vyřešených úkolů uspořádat společnou online výstavu. Výtvory mohou být jak prostorové, tak dvourozměrné (vymalované omalovánky). Samozřejmým předpokladem je součinnost rodičů – ti práce svých dětí vyfotí a fotografie zašlou e-mailem do své knihovny nebo je

¹ O časopise a jeho vzniku se můžete více dozvědět v *Bulletinu SKIP* (2019, roč. 28, č. 1, <https://bulletinskip.skipcr.cz/node/555>); o vzniku prvních čísel pak v článku o Klubu tvořivých knihovníků SKIP v časopise *Čtenář* (2019, roč. 71, č. 2, <https://www.svkkl.cz/en/ctenar/clanek/2784>).

přidají na její facebookové stránky. A ruku na srdce, je snad nějaké dítě, které by nechtělo mít svůj výtvar na výstavě?

Využití *Malého tvořivce* v době koronavirové bude určitě jiné než za normálních okolností. V knihovně se kreativně většinou daří více než dobře, takže nepochybujeme o tom, že se objeví i různé další inovativní způsoby práce s časopisem. Budeme velice rádi za zpětnou vazbu. Díky ní bude Klub tvořivých knihovníků SKIP moci časopis dále rozvíjet tak, aby jeho obsah byl co nejlépe použitelný v knihovnické praxi, především v dětských odděleních veřejných knihoven.

ALENA VOLKOVÁ BALVÍNOVÁ | balbal@seznam.cz
LINDA JANSOVÁ | Linda.Jansova@nkp.cz

Co pro vás připravujeme...

- Další materiály k tematice Knihovny za času koronaviru
 - Téma – Knihovna ve veřejném prostoru (2)
 - Knihovny v novém
 - Jezerka – pobočka Městské knihovny v Praze
 - Seznam doporučené literatury k tematice výstavby a přestavby knihovny
 - Knihovny v malých obcích – Tehov
 - Library advocacy – co dokážeme sami
 - Ze zahraničí: Knihovny v Japonsku
 - Nové studijní texty pro knihovníky
 - Z historie:
 - Tomáš Cimrhanzl, první plzeňský městský knihovník
 - K počátkům veřejného knihovnictví v Olomouci
- a další materiály.

Věříme,
že zůstanete
našimi čtenáři!

Jak chránit sebe při manipulaci s knihami a jak manipulovat s knihami v době ohrožení koronavirem?

ÚVOD

V posledních týdnech se na Odbor ochrany knihovních fondů NK ČR obracejí knihovníci a pracovníci knihoven z celé České republiky i ze zahraničí s dotazy, jak se chránit při styku s knihami přichozícími poštou např. z Číny nebo co s knihami, které vracejí čtenáři z domova. Zda to pro ně představuje riziko a zda se mohou nějakým způsobem chránit, a předejít tak nákaze. Po konzultacích s mikrobiologem a studiem odborných článků v oblasti výzkumu přežívání virů na různých typech materiálů jsme dospěli k těmto závěrům, o které se s vámi chceme podělit. A to ve formě rad v tomto článku nebo letáku, který jsme vytvořili. Mají o něho zájem např. i na Slovensku či v Polsku. Zároveň připomínáme studie vybraných metod jako je ozonizace či použití UV záření, které např. kolegové z Národního archivu prováděli již před několika lety.

JAK CHRÁNIT SEBE V DOBĚ OHROŽENÍ KORONAVIREM PŘI MANIPULACI S KNIHAMI?

- Je třeba používat ochranné pomůcky, především rukavice (plastové, latexové, chirurgické), roušky, respirátory.
- Je třeba si umývat důkladně ruce mýdlem a teplou vodou a dostatečně dlouho a celou plochu rukou.
- Je třeba nedotýkat se rukama obličeje, očí, úst apod., kudy vir může vejít do organismu.
- Je třeba nekýchat na sebe, ale do papírového kapesníku a vyhodit jej.
- Transportem knih např. z Číny nebo jiných rizikových oblastí nevzniká vyšší riziko přenosu viru (delší doba transportu, v letadle působí dezinfekčně zvýšená radiace a suchý vzduch), navíc viry nejsou v organismu, a tudíž nepřežijí dlouho.
- Dezinfekční gely jsou hlavně na bakterie. Jako účinný proti virům se uvádí komerční dezinfekční prostředek např. <https://www.schuelke.com/de-de/produkte/desderman-pure.php> nebo dezinfekční roztok podle WHO, který jsme vyrobili pro zaměstnance NK ČR.

JAK MANIPULOVAT S KNIHAMI V DOBĚ OHROŽENÍ KORONAVIREM?

- Podle odborného článku G. Kampfa a spol. (5) mohou koronaviry zůstat na povrchu infekční až 9 dní. Na papíře při pokojové teplotě uvádějí perzistenci, resp. odolnost max. 4–5 dnů.
- Doporučený přístup při vracení knih potenciálně zasažených koronaviry: pracovníci knihovny, kteří s odevzdanými knihami manipulují, vždy nosí ochranné latexové rukavice (chirurgické). Nové rukavice by se měly používat vždy, když byly staré sundány.
- Povrchy, které přicházely do styku s potenciálně virulentními knihami, by měly být dezinfikovány sprejem – 70% etanolem (asi jednou za hodinu).
- Otvory v odpadkových koších, ve kterých jsou rukavice uloženy, by měly být také postříkány 70% etanolem zejména před tím, než pracovníci úklidu vyjmou odpadky – je třeba informovat úklidovou firmu, že odpad je potenciálně virulentní, aby věděli, že se mají chránit.
- Mělo by být rozhodnuto o místě, kde budou vrácené knihy v karanténě, pak by tam knihy měly být uchovávány v karanténě po dobu min. 4–5 dnů.

- Ve studii Shu-Ming Duana a spol. (2) se uvádí, že UV záření a teplo mohou být účinnými opatřeními proti stabilitě viru na površích. Jedním ze způsobů, jak zacházet s potenciálně infikovanými knihami, by tedy mohlo být jejich vystavení UV záření po dobu 30–60 minut; bohužel, je prokázán negativní a poškozující účinek UV záření na papír, textilie, usně, resp. knihy.
- Vnější část knih by se také mohla otírat hadříkem se 70% etanolem, ale to by mohlo být pro knihy a jejich materiály, včetně potisků, poškozující. Pozor na „krvácení“, tj. rozpouštění barevných součástí knih.
- Studie Mary Y. Y. Lai a spol. (6) však zjistila, že *riziko infekce kontaminovaným kapičkami při kontaktu s papírem je malé.*

JAK MANIPULOVAT S KNIHAMI PŘI JEJICH VRACENÍ V DOBĚ OHROŽENÍ KORONAVIREM?

Názorně viz leták NK ČR na 4. s. obálky.

PROČ NEPOUŽÍVAT OZÓN A UV-C ZÁŘENÍ?

Dezinfekci ozónem i účinky UV záření a obecně světla testovali dříve kolegové z Národního archivu. Tato opatření se nedoporučují pro ošetření papíru a obecně knih a nelze to tedy považovat za účinnou dezinfekci dokumentů.

Fotodegradační proces je mimo jiné podpořen působením kyslíku (fotooxidace), vody, ozonu a dalších plynů (NOx). Mechanické poškození vyjádřené poklesem pevnostních vlastností je závislé na podílu UV složky záření, zejména vlnových délek pod 340 nm. To je patrné z výsledků stárnutí bavlněné příze (reprezentant „čisté“ celulózy) na přímém denním světle a pod sklem, které odfiltruje záření o vlnové délce kratší než 320 nm. Poškození příze chráněné sklem je o 30–50 % menší. Významnou roli však hraje i čistota ovzduší, zejména obsah oxidů síry a dusíku, případně ozón a volné radikály.

Fotochemické degradační procesy textilních materiálů probíhají většinou za přítomnosti vzdušného kyslíku a vlivů okolní atmosféry (přítomnost ozónu, vliv teploty, vlhkosti). Citlivost polymerů k oxidaci je v zásadě určována charakterem uhlíkatého řetězce. Při oxidaci kyslíkem jsou nejodolnější polymery s nasyceným nevětveným řetězcem. Nejcitlivější jsou dienové polymery, tj. takové, které obsahují v řetězci dvojné vazby.

Dalším faktorem významně ovlivňujícím rychlost a průběh degradačních reakcí je přítomnost vzdušných polutantů v atmosféře. Oxidy síry a dusíku, známé jako kyselinotvorné oxidy, reagují s vlhkostí přítomnou v materiálu za vzniku kyseliny sírové a kyselin dusitých a dusičných. Stejný vliv na rychlost degradace má ozón, vznikající v atmosféře různými mechanismy. Z tohoto důvodu byly vypracovány na základě výsledků projektu *The museum environment* doporučené hranice obsahu oxidu síry a dusíku pod 10 mg/m³ a ozonu 0–2 mg/m³.

PETRA VÁVROVÁ, JITKA NEORALOVÁ, RICHARD MALLY, DANA HŘEBECKÁ

| Petra.Vavrova@nkp.cz

DOPORUČOVANÁ LITERATURA:

1. BENEŠOVÁ, Marie: *Vliv atmosféry se sníženým obsahem kyslíku na rychlost degradace papíru: zpráva o výsledcích grantového projektu MK00002322103 za rok 2010.* Dostupné z http://www.world.nkp.cz/restauratori/2010/Benesova_2010_atmosfera.pdf.
2. DUAN, Shu-Ming, Zhao, Xin-Sheng, Wen, Rui-Fu, Huang, Jing-Jing, Pi, Guo-Hua, Zhang, Su-Xiang, Han, Jun, Bi, Sheng-Li, Ruan, Li a Dong, Xiao-Ping. Stability of SARS Coronavirus in Human Specimens and Environment and Its Sensitivity to Heating and UV Irradiation. *Biomedical and Environmental Sciences: BES.* 2003, 16, 246–255.
3. ĐUROVIČ, M. et al. *Studium vlivu ozonizace na archivní materiály.* Praha: Národní archiv, 2008. Dostupné z: https://www.nacr.cz/wp-content/uploads/2019/06/Studium_vlivu_ozonizace.pdf.
4. ĐUROVIČ, M. et al. *Vliv světla a ultrafialového záření na archivní dokumenty (závěrečná zpráva grantového úkolu).* Praha: Národní archiv, 2009. Dostupné z: <http://web.nacr.cz/soubory/svetlo.pdf>.

- KAMPF, G., D. Todt, S. Pfaender, E. Steinmann. Persistence of coronaviruses on inanimate surfaces and the inactivation with biocidal agents. *Journal of Hospital Infection*, Volume 104, Issue 3, March 2020, Pages 246–251.
- LAI, Mary Y. Y., Peter K. C. Cheng and Wilina W. L. Lim. Survival of Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus. *Survival of SARS Coronavirus*, CID 2005: 41 (1 October) Downloaded from <https://academic.oup.com/cid/article-abstract/41/7/e67/310340> by guest on 09 March 2020.
- VAN DOREMALEN N., Bushmaker T., Morris D. H. et al.: Aerosol and surface stability of SARS-CoV-2 as compared with SARS-CoV-1. *N Engl J Med*. DOI: 10.1056/NEJMc2004973.

Téma

Knihovny za času koronaviru

3D tisk v obraně proti koronaviru

V knihovnách pozvolna přibývají 3D tiskárny, a jak se nyní ukázalo, jejich využití není jen pro milovníky techniky. Jsou skutečně univerzálním nástrojem, na němž je možné si vytisknout různé vybavení či součástky. A epidemická krize spustila inspiraci, co vše lze tisknout při výrobě ochranných pomůcek – třeba obličejové štíty nebo zakladače pro štít pruhů na roušky. Během několika dní se tiskly zakladače i štíty po celé ČR ve firmách, školách, knihovnách i technologických centrech. Výhodou je jednak rychlá inovace (například aby štíty vyhovovaly zdravotníkům a šly dezinfikovat), jednak decentralizovaná výroba. Pro tisk štítů vzniklo mnoho lokálních iniciativ, které vybavovaly nemocnice, ordinace a další instituce ve svém nejbližším okolí. Vznikla i iniciativa *Tiskne celé Česko*, která „tiskaře“ a lékaře a další poptávající propojuje.

Do výroby štítů se svými 3D tiskárnami zapojily mj. knihovny v Poličce, Vsetíně, Chomutově, Havlíčkově Brodě, Praze, Třinci, Ostravě nebo Kutné Hoře. Samozřejmě, že plexisklo si zatím vytisknout nemůžeme, ale na shánění plexiskla je čas, dokud se součástky na štíty za několik hodin nevytisknou.

Pro speciální masky pro zdravotníky jsou nutné speciální 3D tiskárny a materiály, ale jako první pomoc se 3D tiskárny osvědčily výborně. Ostatně není náhodou, že návrhy pro 3D tisk dostupné všem zdarma vznikly tak rychle a tisk se spustil vzápětí. Česká republika má v oblasti 3D tiskáren dobré zázemí, je tu jeden z největších světových výrobců 3D tiskáren Průša Research a další společnosti, které se věnují inovacím v 3D tisku. A nikomu ze zúčastněných nechyběla vůle a snaha pomoci, ostatně někteří „tiskaři“ v knihovnách i přespávali, aby zvládli co největší produkci. Děkujeme!

VERONIKA HYBLEROVÁ TRACHTOVÁ | veronika.trachtova@mlp.cz

Neušlo nám

Aktuální využívání e-knihovny Městské knihovny v Praze

Je nutné říci, že ve srovnání s ostatními kvartály hraje první čtvrtletí každého roku dlouhodobě prim a e-knihy se v tomto období stahují nejvíce. Meziročně v prvním čtvrtletí 2020 činil nárůst objemu stahovaných e-knih zhruba 92 %. V březnu byl meziroční nárůst zhruba 400 %. Vliv na to má jak uzavírka knihoven, tak související větší publicita e-knih a nabídky e-knihovny.

VHT

Využití nových technologií

Covid-Slany.cz aneb Informační server jako centralizovaný zdroj informací

Současná pandemie narušila mnohé plány, a tak zasáhla i můj seriál článků o budoucnosti veřejných knihoven ve světě průmyslu 4.0. Vedle standardních každodenních povinností jsem věnoval zbytek času programování a správě serveru <https://covid-slany.cz/>, který se stal centralizovaným zdrojem informací pro slánské občany v probíhající mimořádné situaci. Na psaní futuristických úvah se mi tak nedostává času ani energie. Protože je však vznik a správa informačního serveru tematikou, která je moderním knihovnám blízká, podělím se s vámi alespoň o získané zkušenosti.

Rychlé poskytnutí informací

Informační systém pro Covid Slaný byl zprovozněn velmi rychle. Od prvního nápadu v pátek 13. 3. večer k oficiálnímu zprovoznění serveru v pondělí 16. 3. uplynulo jen několik desítek hektických programovacích hodin. Nyní, koncem března, server pravidelně navštěvují stovky slánských občanů a mnoho dalších návštěvníků se objeví jednou za čas. Každý den zveřejňuji několik novinek a doplňuji řadu informací. Po čtrnácti dnech provozu je zřejmé, že server plní účel, ke kterému byl vytvořen, a usnadňuje komunikaci v této těžké době.

Server plní i další účel, který jsem dříve nepředpokládal. Způsob, jakým se informace zadávají, umožňuje velmi jednoduše vyčleňovat informace, které jsou přínosné nejen obyvatelům Slaného, ale všem občanům republiky. Již několik dní se ze stejného zdroje dat vytváří sesterský web <https://cr.covid-slany.cz>, na kterém jsou vynechány informace důležité pouze pro Slaný a jeho bezprostřední okolí.

Nebudu se pouštět do podrobností z programování, myslím, že to naprostou většinu čtenářů nezajímá, a tak jen pro pár jedinců poznamenám, že webová aplikace byla napsána v prostředí Angular 9, je staticky poskytována webovým serverem Nginx a řadu administrativních úkonů usnadňují programy napsané v jazyce Python 3.

Pokud chcete velmi rychle vytvořit informační systém, který vzhledem k okolnostem musíte okamžitě a bez jakéhokoliv testování spustit, je klíčové ujasnit si hlavní důvody jeho vzniku. Stejně důležité je objektivně posoudit, na co máte, či nemáte kapacity. Sebedokonalejší systém, který by začal fungovat za pár měsíců, by byl zbytečný. Jednoduchý systém, který umožňuje sdělovat základní informace, není třeba psát. Každé město má webové stránky, kam se dá několik informací umístit tak, aby si je dostatečně motivovaní lidé našli.

Spolehlivost komunikačního prostředí

Cílem vznikajícího webového serveru bylo přinášet velké množství aktuálních informací s nepatrným zpožděním, a to způsobem umožňujícím efektivní zpětnou vyhledatelnost. Další úlohou bylo sloužit jako jednotná informační brána. Město Slaný nadále využívá osvědčené komunikační kanály, server Covid Slaný zajišťuje, že během několika minut či hodin jsou informace zpřístupněny z centralizovaného místa. O tom, jak je rozříštěnost sdělovaných informací neefektivní, se můžeme již několik týdnů přesvědčovat na nejvyšší státní úrovni.

Udržitelný systém také někdo musí průběžně plnit. Mám s webem třicetileté zkušenosti a několikrát jsem byl svědkem toho, jak sebelepší

plány ztroskotaly na zdánlivých maličkostech. Od počátku bylo zřejmé, že alespoň první týdny se všeho musím ujmout sám, ale způsobem, který umožní zapojení dalších lidí v budoucnosti.

Informace pocházejí z řady zdrojů vnějších (web vlády, ministerstva, státní organizace) i vnitřních (přímá komunikace se starostou a dalšími lidmi, informace z odborů městského úřadu i sdělení na jiných informačních kanálech města, zejména Facebooku). Na úrovni města se podařilo vytvořit velmi rozumné neformální komunikační prostředí, které spočívá zejména v tom, že mne starosta a další lidé průběžně upozorňují na cokoli, co kde publikovali, nebo mi posílají emaily s informacemi v přílohách. Komunikace státních orgánů je bohužel mizerná, a to ještě používám eufemismus. Když pomínu fakt, že tisková prohlášení jsou psána úřednickým dialektem, který se někdy jen vzdáleně podobá rodnému jazyku, některé prohřešky proti správné praxi jsou neomluvitelné. Jako příklad mohu uvést tiskové prohlášení vlády, ve kterém se po několika hodinách objevila zásadní nová informace, částečně měnící význam předchozího textu. Na změnu přitom nebylo nikde upozorněno, a aniž navazovala na předchozí text, byla přilepena ke konci odstavce.

I z tohoto důvodu současná situace vyžaduje, aby každý informační zdroj byl spolehlivě uveden, a to způsobem, který významně neprodlouží časové úsilí při publikaci individuálních příspěvků. Chybám se nevyhne nikdo a možnost pohodlného ověření faktů je klíčová.

Tyto úvahy vedly ke konceptu webové aplikace, ve které se jedna část několikrát za den mění a obsahuje stručná sdělení na jednom či dvou řádcích. Řada informací se svou povahou ale na pár řádků vejít nemůže. Řešení poskytl provozáči novinek s rejstříkem, o kterém budu psát v následující části.

Rejstříky

Lidé často hledají poučení pro svoji konkrétní situaci. Samozřejmě tedy musela být i sekce, která informace k nejčastějším situacím shrnuje. Opět se ale dostáváme k rozporu mezi přehledností a podrobností. Navíc je zde významné riziko přehlédnutí, kdy se při velkém množství neustále měnících dat zastaralé údaje nevymažou. Bylo třeba najít způsob, který by umožnil změnit informace na jediném místě. K takovému propojení a automatické aktualizaci opět přispělo propojení s rejstříkem.

Rejstříky jsou užitečné. Kdybych psal pro jinou čtenářskou komunitu, asi bych byl donucen tento fakt obhajovat, protože řada dnešních uživatelů si myslí, že všechno magicky najde vyhledávání. Další si zase neuvědomují, jak často rejstřík používají, ať už se na webu jmenuje či tváří jakkoliv. My však víme, že encyklopedie je jen tak dobrá, jako její rejstřík. Covid Slaný je svého druhu krizovou encyklopedií, a tak rejstřík je jejím základním kamenem. K jednotlivým heslům se přiřazují informace, které jsou propojeny s ostatními částmi webu.

Rejstřík je i základním prvkem vyhledávání. Nejdříve se zobrazují hesla, která hledaný řetězec přímo obsahují, poté následují hesla s výskytem hledaného řetězce v názvech jednotlivých sekcí a nakonec jsou hesla, kde byl řetězec nalezen v doprovodném textu.

Každá krize je zároveň příležitost. Po čtrnácti dnech ostrého provozu je systém vyladěný a do programu zasahují jen výjimečně. Nebýt mimořádné situace, nebyl bych se k psaní obdobného programu dostal. Nyní je zřejmé, že po uklidnění situace bude možné systém nasadit pro řešení běžných komunikačních problémů města.

První krok byl učiněn o víkendu. Ve stejném systému se nyní generují i zprávy pro mobilní aplikaci MojeObec (<http://www.mojeobec.cz/>), kterou jsme ve Slaném nedávno začali využívat. Díky propojení s Covid Slaný se její uživatelská základna výrazně rozrostla, takže po návratu do standardních podmínek bude snazší poskytovat občanům relevantní informace.

Správa serveru

Na závěr se krátce zmíním o způsobu, jakým se server spravuje. Naprogramovat plnohodnotný redakční systém za pár hodin nelze. Existující redakční systémy by se pro specifické potřeby Covid Slaný musely značně upravovat. Informace navíc přibývají velmi rychle, server spravují na úkor pracovního i volného času a zadávání do standardních redakčních systémů by mne zahltilo.

Naštěstí existuje Google Drive a jeho aplikace Google Sheets. Všechny informace jsou obsaženy v pěti tabulkách v Google Drive. Každá tabulka má stejnou strukturu, a tak mohu použít pro jejich zpracování stejný program. V jedné tabulce jsou novinky (a zároveň řádky, sloužící ke generování zpráv pro aplikaci MojeObec), v druhé tabulce jsou situace, ve třetí rejstřík, ve čtvrté propojení rejstříku se situacemi a v poslední páté dlouhé

texty, které vkládám do hlavních tabulek s pomocí identifikátoru. Texty mohu v případě potřeby formátovat v HTML, a to včetně vkládání obrázků, videí nebo audionahrávek.

Tím, že je redakční systém založen na Google Drive, nabízí se pro budoucnost spolupráce několika redaktorů a v případě potřeby půjde systém rozšířit o přímé editování z webu aplikace, protože Google Drive programátorům nabízí docela pohodlné nástroje.

Události

Knihovny na pomoc zakalené realitě

Letošní šestý ročník konference *Do černého* se nesl v duchu hesla „Knihovny spojují“. Proběhl v prostorách Městské knihovny v Praze (MKP) 27. 1. 2020. Program byl napěchovaný zajímavými příspěvky a přinesl řadu inspirativních nápadů, které je možné uvést v život v široké knihovnické síti, jež nabízí obrovský potenciál.

Konferenci jako tradičně zahájil ředitel MKP Tomáš Řehák svým zamyšlením nad schopností člověka pochopit svět, kterému se zcela porozumět nedá, zvláště když jsou základními životními hodnotami člověka vzdělávání a demokratické principy. Knihovníci jsou předurčení podílet se na vytváření zásadní platformy pro celoživotní vzdělávání.

Knihovna může být nejen místem podpory vzdělávání, ale i místem pracovní příležitosti a znovuzapojení spoluobčanů, kteří se ocitli bez střechy nad hlavou. O tom vyprávěla Ester Pačtová, jedna ze zakladatelů iniciativy Místní místním. Její síť nabízí pro lidi ze sociálně vyloučených skupin v zapojených pražských podnicích určité služby zdarma (např. použití WC v případě nouze nebo zapůjčení novin či přátelský rozhovor s obsluhou). Poskytuje také prostor pro začlenění lidí bez domova do pracovních aktivit. Příkladem za všechny je vegetariánsko-veganská restaurace Jídelna kuchařek bez domova, kde vynikající polední menu připravují právě ženy bez domova.

Pocit naděje, který v posluchačích zanechal její příspěvek poměrně záhy zkalilo reálné orá-

Ve chvíli, kdy budete číst tyto řádky, bude server <https://covid-slany.cz/> nepoměrně starší a možná i trochu pozměněný. Nevím také, jaká bude celková situace v republice nebo ve světě. Doufám, že omezení pohybu lidí už nebude tak přísné jako nyní, doufám, že se Covid vyhne svým rodičům a postarším přátelům a že si ani jinde nevybere příliš krutou daň.

MILOSLAV NIČ | nicmila@gmail.com

mované vystoupení Barbary Halířové z Institutu prevence a řešení předlužení. Nastínila problematiku dluhové pasti, ve které se může ocitnout prakticky každý. Jako klíčovou se jeví prevence, do které se mohou knihovny aktivně zapojit pořádáním programů zaměřených na finanční gramotnost jak pro veřejnost, tak i pro školy.

Za Kateřinu Šedou, českou výtvarnici oceněnou mj. Cenou Jindřicha Chaloupeckého za rok 2005, mluví její samotné dílo, přesahující rámec výtvarného oboru. Svými projekty ukazuje ne příliš obvyklou cestu, jak pomocí uměleckých akcí dosáhnout participace místní populace na komunitním životě daného místa.

Dezinformace, fake news, řetězové emaily, současná žurnalistika – těmito tématům se věnovali Josef Šlerka, odborník na analýzu dat na sociálních sítích, a Jan Moláček, redaktor deníku N. Pohledy obou jen podtrhovaly důležitost knihovny jako neutrálního místa, poskytujícího prostor pro pluralitu názorů, a podporovatelku všech druhů gramotnosti včetně mediální.

Mění se paradigma vzdělávání reprezentoval na konferenci Jan Kršňák, propagátor intuitivní pedagogiky a inovativního vzdělávání. Ve svých programech zaměřených na děti, dospívající i dospělé se snaží odpovědět na otázky typu: jak vypadá dospívání v kyberprostoru, jaké komplikace a nebezpečí hrozí dnešním dospívajícím a jak zodpovědně zacházet s informacemi na internetu.

TEREZA GARAMSZEGI

| terezagaramszeგი@gmail.com

Standardy pro knihovny po novele

Ministerstvo kultury (MK) v návaznosti na současný knihovní zákon a aktuální koncepci knihoven vydalo v prosinci 2019 novely dvou standardů: — Metodického pokynu Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb (VKIS) poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky (Standard pro dobrou knihovnu); — Metodického pokynu Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních služeb knihoven a jejich koordinaci na území České republiky (Služby knihoven knihovnám).

Metodické pokyny jsou určeny zřizovatelům/provozovatelům knihoven a samozřejmě i všem veřejným knihovnám evidovaným v databázi MK. Mají povahu doporučení, nejsou-li jednotlivé indikátory totožné s ustanovením legislativy, tj. knihovního zákona nebo prováděcí vyhlášky.¹

V současné době mají knihovny a jejich zřizovatelé/provozovatelé k dispozici tři důležité dokumenty:

- *Standard pro dobrou knihovnu,*
- *Služby knihoven knihovnám,*
- *Standard pro dobrý knihovní fond.*

Tyto standardy na sebe navazují a doplňují se, např. v otázce knihovního fondu, v oblasti komunitních aktivit i dalších oblastech.

Standard pro dobrou knihovnu

Metodický pokyn MK k vymezení standardu VKIS byl vydán Ministerstvem kultury poprvé v roce 2005. Podle ustanovení článku 9 (*nejdéle po uplynutí každých pěti let budou indikátory porovnány se skutečným stavem VKIS, a to jak na krajské úrovni krajskou knihovnou, tak i na úrovni celostátní Národní knihovnou České republiky*) byla iniciována první novela standardu v roce 2011², následně pak současná novela z roku 2019, vydaná pod č.j. MK 85426/2019 OULK³.

Materiál vychází z obecných principů Manifestu IFLA/UNESCO o veřejných knihovnách z roku 2012.⁴ Jednotlivé indikátory stanovují popis optimálních hodnot výkonů, zajištění a vybavení knihoven. Jsou stanoveny v osmi kategoriích daných počtem obyvatel obce, ve které knihovna působí.

Současný *Standard pro dobrou knihovnu* reaguje na výsledky činnosti knihoven i proměny knihovnické profese. Zatímco první verze stanovila indikátory pro provozní dobu, knihovní fond (financování a přírůstek), dostupnost knihovny, studijní místa a internet, novela standardu z roku 2019 byla rozšířena o plochu knihovny, webová stránka, OPAC, vzdělávání knihovníků a měření spokojenosti uživatelů.

Současná novela předchází kategorie rozšiřuje o další tři. Celkově se tak knihovníci i provozovatelé knihoven setkávají s těmito indikátory:

- provozní doba knihovny pro veřejnost;
- tvorba knihovního fondu a informačních zdrojů;
- umístění knihovny v obci;
- plocha knihovny určená pro uživatele;
- studijní místa pro uživatele knihovny;
- přístup k internetu a informačním technologiím;
- webová stránka knihovny;
- elektronický katalog knihovny na internetu;
- personální zajištění knihovny;
- kvalifikace a vzdělávání pracovníků knihoven;
- měření spokojenosti uživatelů knihovny;
- vzdělávací, kulturní a komunitní aktivity.

Co je ve standardu nového?

Nově se ve standardu objevují témata týkající se **personálního zajištění knihovny, kvalifikace a vzdělávání pracovníků knihovny a vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit knihovny**. U personálního zajištění knihovny není striktně stanoven počet pracovníků, ale vychází se z širší služeb a činnosti knihovny s ohledem na místní podmínky. U knihoven v obcích do 1000 obyvatel je doporučeno, aby výše úvazku knihovníka byla orientačně o jednu třetinu vyšší než provozní doba knihovny (článek 3). V článku 12 (Kvalifikace a vzdělávání pracovníků knihovny) standard navazuje na již dříve zveřejněné doporučení: u pracovníka profesionální knihovny 48 hodin ročně, u neprofesionálního minimálně osm hodin ročně. **Vzdělávací, kulturní a komunitní aktivity** stanovuje standard na základě rozvoje kulturního zázemí obyvatel obce a doporučuje knihovnám využívat celostátních aktivit pořádaných knihovnickými sdruženími.

Závěrečný článek se dotýká vyhodnocování plnění standardu VKIS, a to na místní, krajské i celostátní úrovni. Stejně jako u předchozích verzí bude po pěti letech provedeno porovnání se skutečným stavem knihovnických služeb.

Služby knihoven knihovnám

Regionální funkce knihoven jsou činnosti celostátní povahy – až na výjimky jsou do tohoto pro-

gramu zapojeny všechny knihovny zřizované a/nebo provozované obcemi a kraji na území České republiky. Regionální funkce pomáhají při budování pozitivních vztahů mezi knihovnami a poskytují základní platformu pro budoucí projekty, související se změnami v knihovnictví.

Metodický pokyn MK k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky se ke knihovníkům a zřizovatelům/provozovatelům knihoven dostává ve třetí podobě. První vydání z roku 2009 navazovalo na dokument *Program podpory zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven*⁵, novela z roku 2014⁶ byla upravena a rozšířena o metodickou pomoc knihovnám při pořádání a realizaci kulturních aktivit. V návaznosti na novelu *Služby knihoven knihovnám* byl také tento dokument vydán na podzim roku 2019 pod číslem jednacím MK 85551/2019 OULK.

Vydání z roku 2019 přináší řadu zásadních změn. Do materiálu byly přidány články týkající se povinností všech, kdo se na výkonu a zajištění regionálních funkcí podílejí – kromě úlohy krajské knihovny se objevují i úlohy pověřené knihovny, provozovatele obsluhované knihovny a také samotné obsluhované knihovny.

Provozovatel knihovny by měl především zajišťovat vhodné prostory, technické vybavení i náklady spojené s provozem knihovny. Důležité ustanovení se týká úzké spolupráce s knihovnou při řešení personálních podmínek v knihovně i celoživotního vzdělávání knihovníků. V neposlední řadě standard stanoví i podporu spolupráce knihoven.

Povinnosti obsluhované knihovny jsou dány činnostmi, kterými se standard vykonává. Jde například o vedení statistických údajů, vzdělávání knihovníků, práci s výměnným fondem podle pokynů pověřené knihovny, zavádění a modernizaci automatizovaných knihovnických systémů či pořádání vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit v místě působení.

Standard pro výkon regionálních funkcí

V článku 9 je obsaženo osm druhů služeb, kterými se regionální funkce naplňují:

¹ Například revize knihovního fondu.

² *Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky*. Praha: Ministerstvo kultury, 2011. Dostupné také z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/metodicky_pokyn_mk_k_vymezeni_standardu_vkis_poskytovanych_knihovnam_1-1085.doc.

³ *Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky*. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, 2019. Dostupné také z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/2019_metodicky_pokyn_mk_vkis-11473.pdf.

⁴ KOONTZ, Christie a Barbara GUBBIN, ed. *Služby veřejných knihoven: směrnice IFLA. 2., zcela přeprac. vyd.* Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2012. ISBN 978-80-7050-612-7. Dostupné také z: <https://ipk.nkp.cz/docs/IFLA/sluzby-verejnych-knihoven-smernice-ifla-.pdf>.

⁵ Program byl schválen usnesením vlády České republiky ze dne 16. 1. 2002.

⁶ *Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky*. Praha: Ministerstvo kultury, 2014. Dostupné také z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/metodicky-pokyn-regionalni-fce-1076.pdf.

- poradenská a konzultační činnost, metodické návštěvy, plány, rozborů;
- statistika knihovnických činností;
- vzdělávání knihovníků, semináře a porady;
- tvorba výměnných knihovních fondů, jejich cirkulace a distribuce, správa, revize a aktualizace;
- pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů;
- nákup a zpracování knihovních fondů pořizovaných z prostředků provozovatele knihovny (obce) a jejich distribuce;
- podpora vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit;
- servis automatizovaného knihovního systému využívaného pro výkon regionálních funkcí.

Významným doplněním služby **Poradenská a konzultační činnost** je odkaz na Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven.⁷ U bodu **Vzdělávání knihovníků, semináře a porady** se stanoví doporučení pro krajskou knihovnu k vytvoření plánu profesního vzdělávání pro pracovníky knihoven v kraji. Nově byla přidána služba **Metodická podpora vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit**. Ta spočívá v po-

řádání vzorových přednášek, vzdělávacích aj. aktivit pro pracovníky obsluhovaných knihoven a v prezentaci příkladů dobré praxe v pověřené knihovně. Zde se klade důraz na využití celostátních aktivit, práci dobrovolníků a spolupráci v místě.

Novela standardu přináší zásadní změny a doplnění, které předchází verze postrádaly. Z pohledu výkonu regionálních funkcí bylo nezbytné zahrnout úkoly a povinnosti všech zainteresovaných stran, které se podílejí na dobré činnosti knihoven.

Oba standardy doplňuje *Standard pro dobrou knihovni fond*⁸, vydaný v roce 2017. Knihovny by neměly zapomínat ani na navazující doporučení, která se týkají webových stránek knihoven⁹, *Koncepce celoživotního vzdělávání*¹⁰ a průzkumů uživatelské spokojenosti¹¹.

V současné době se do tisku připravují oba první standardy. Barevné verze *Standardu pro dobrou knihovnu* a *Služeb knihoven knihovněm* by měly být k dispozici především starostům obcí, které zřizují jak pověřené, tak i obsluhované knihovny.

MARIE ŠEDÁ | seda@svkos.cz

⁷ Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven [online]. Brno: Moravská zemská knihovna, 2018 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://mccvrk.mzk.cz/>.

⁸ Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu doplňování a aktualizace knihovního fondu pro knihovny zřizované a/nebo provozované obcemi na území České republiky. Praha: Ministerstvo kultury, 2017. Dostupné také z: https://www.mckr.cz/doc/cms_library/2017_metodicky-pokyn-mkdef-7674.pdf.

⁹ SEMRÁDOVÁ, Eva. Webové stránky malých knihoven: komentáře k metodickému doporučení pro knihovníky v obcích do 3 000 obyvatel: metodická a praktická pomoc, aktualizace, revize webu: volná příloha knihovnicko-informačního zpravodaje U nás, č. 3/2019. U nás: knihovnicko-informační zpravodaj Královéhradeckého kraje [online]. Hradec Králové: Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové, 2019, 29(3) [cit. 2020-03-15]. ISBN 978-80-7052-132-8. ISSN 0862-9366. Dostupné z: [https://www.svkhk.cz/svkhk/u-nas-pdf_cisla/Rocnik-29-\(2019\)-Cislo-3-Volna-priloha-webove-stranky-malych-knihoven.pdf](https://www.svkhk.cz/svkhk/u-nas-pdf_cisla/Rocnik-29-(2019)-Cislo-3-Volna-priloha-webove-stranky-malych-knihoven.pdf).

¹⁰ Koncepce Celoživotního vzdělávání knihovníků. In: *Informace pro knihovny* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2016 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/celozivotni-vzdelavani/koncepce-czv.pdf>.

¹¹ Průzkumy spokojenosti uživatelů knihovny. In: *Informace pro knihovny* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2019 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/odborne-cinnosti/mereni-vykonu-a-kvality-v-knihovnach-1>.

Neušlo nám

Čtení dětem

Na stránce <https://ctenidetem.knihovny.cz> najdete inspirační seznamy nové a zároveň kvalitní literatury pro děti, která vyšla od roku 2016. Seznamy jsou uspořádané podle třídy/věku od předškoláků po 9. třídu ZŠ a byly sestaveny na základě pečlivého výběru knihovníků. K využití pro rodiče, děti i učitele. I když si knížky nemůžeme nyní v knihovnách půjčit, můžeme jejich nákupem podpořit autory a nakladatele.

VHT

Prosazování zájmů knihoven

Library advocacy 1

Jak dát našemu snažení strukturu

Cyklus článků, který vás čeká v následujících číslech *Čtenáře*, vám představí koncept library advocacy a bude postupně odkrývat jeho jednotlivá dílčí témata. Cílem seriálu je inspirace k implementaci tohoto konceptu i do prostředí vaší knihovny.

Na úvod

V úvodní části vám představím hlavní přístupy k library advocacy a základní způsoby, jakými nám tento koncept může pomoci. Objasním vám terminologický výklad tohoto pojmu a také doporučené směry jeho působení. Představeny budou výhody library advocacy, prostor bude věnován i odlišnostem tohoto konceptu od marketingu a propagace. Věnovat se budu i úloze metodické podpory při samotné implementaci.

V dalších částech se podrobněji zaměřím na dva hlavní přístupy library advocacy, a to od knihovny a od zainteresovaných stran. Jeden z článků také věnuji problematice hodnot, která sehrává v celém konceptu klíčovou roli. Dále vám nabídnu přístup k tomu, jakým konkrétním způsobem nám může library advocacy pomoci v oblasti financování. V závěrečné části cyklu budou představeny kampaně koncipované v souladu s library advocacy a praktikované v zahraničních knihovnách.

Terminologie

Než se začnu věnovat samotné charakteristice principů library advocacy, připomeňme si, že loni v lednu byl tento pojem zařazen do *České terminologické databáze knihovnictví a informační vědy* (TDKIV). Zde je termín „library advocacy“ uveden jako anglický ekvivalent k termínu prosazování zájmů knihoven. V této sérii článků však budu používat anglický termín library advocacy jako označení konkrétní strategie, která v prosazování zájmů knihoven pomáhá.

Jak může library advocacy pomoci

Prosazování zájmů knihoven patří v současnosti k jednomu z nejnáléhavějších problémů, které jsou knihovny nuceny řešit. Na aktuálnosti přidává tomuto tématu časté upřednostňování alternativních informačních zdrojů ze strany zřizovatele, jehož výsledkem je odsunutí potřeb místní knihovny do pozadí. Za stěžejní problém, se kterým se knihovny nejčastěji potýkají, lze označit nedostatek financí.

Na toto úskalí je navázána celá řada problémů dílčích, jako je např. personální podstava, nedostatečné finanční ohodnocení zaměstnanců, problém s prosazováním nových služeb a agend, popř. s udržením služeb stávajících. V některých případech knihovny bojují i za zachování samotné existence. Vedoucí pracovníci jsou na tento popud nuceni obhajovat zájmy svojí instituce a vyzdvihovat důležitost role knihovny pro místní komunitu. Ředitelé knihoven se v tomto ohledu snaží vyvíjet maximální úsilí. Často však dochází k nevhodnému načasování nebo použití neefektivních argumentačních nástrojů, které mohou vést k nepochopení podstaty problému ze strany zřizovatele. Ke zvýšení efektivity tohoto snažení může přispět právě koncept library advocacy, který řeší prosazování zájmů knihoven komplexně. Strategie je ucelená, srozumitelná a vyznačuje se velkými přesahy, což usnadňuje její aplikaci na všechny typy knihoven, které si mohou jednotlivé nástroje a strategické postupy přizpůsobit svým individuálním potřebám.

Co je library advocacy

Vzhledem k širokému záběru celého konceptu je možné se potkat s širokou škálou definic. Některé popisují library advocacy jako *kontinuální proces, jehož cílem je přimět ostatní, aby jednali v zájmu knihovny* (Burns, 2015). Zdůrazňován bývá i princip *vícervstevného partnerství mezi knihovnou a komunitou, které slouží* (Mathews, 2009). Koncept je charakterizován také jako *plánované, záměrné a trvalé úsilí zvýšit povědomí o problémech knihovny (CLA)*. Apeluje se i na *postupné budování podpory a porozumění* (ALA). Jiná definice zase popisuje library advocacy jako *cílené a trvalé úsilí, které vede k pochopení obsahu poselství knihovny díky průběžnému ovlivňování postoje klíčových stakeholderů*¹ (Burns, 2015). V jiném případě se za cíl tohoto konceptu označuje *ovlivnění vnímání cílových skupin tak, aby demonstrovaly, jakým způsobem je knihovna může posunout jako informačně gramotnou a učící se komunitu* (Ewbank, Dutton, Kwon, 2015). Za pilíře této strategie se považují *vize a plán, které jsou cíleny na priority zainteresovaných stran* (Burns, 2015).

Ať už si tyto definice vyložíme jakkoliv, základem je pojmout library advocacy jako komunikační strategii, která je založena na používání širokého spektra kampaní a nástrojů, jejímž cílem je průběžné a dlouhodobé udržování vztahů s uživatelskou komunitou a zřizovatelem. Tento přístup umožňuje knihovně vybudovat si silnou vyjednávací pozici pro prosazování svých zájmů. Důraz se klade na to, aby se knihovna ve své komunikaci vždy přimlouvala za uživatelskou komunitu, nikoliv za knihovnou samotnou. Za klíčový aspekt se považuje také dlouhodobost tohoto působení. V případě, že knihovna začne používat tyto nástroje až v době krize, efektivita dosažení požadovaných výsledků bude nízká.

Kdo může library advocacy praktikovat

Library advocacy je koncept, který se v oblasti komunikace vyznačuje širokými přesahy. Tento princip umožňuje jeho využívání na všech zaměstnaneckých pozicích. V případě vedoucího knihovny jde o kontinuální proces prosazování zájmů dané knihovny u jejího zřizovatele. Pokud se jedná v duchu této strategie ujmě řadový

zaměstnanec, jde v praxi o zdůrazňování hodnot knihovny při každodenním kontaktu s uživatelskou komunitou. Mluvíme tedy o dvou základních úrovních library advocacy, na kterých tento koncept lze praktikovat: prosazování zájmů ze strany knihovny a prosazování zájmů od zainteresovaných stran.

Jaké výhody library advocacy nabízí

Koncept library advocacy je založen na uvědomění si hodnot, které knihovna vytváří. Toto uvědomění se do komunikace promítá v obou směrech působení – jak od knihovny, tak od zainteresovaných stran. Zviditelnění těchto hodnot by se mělo zahrnout i do koncepce tvorby kampaní. Efektivně realizovaná kampaň ovlivňuje smýšlení uživatelské komunity, zainteresovaných stran i zřizovatele. Jednou z dalších hlavních výhod library advocacy je finanční nenáročnost. Základní principy lze totiž zahrnout do knihovnou doposud praktikované komunikační strategie. Tento faktor přispívá ke snadné implementaci celého konceptu, protože nevyžaduje nadstandardní finanční a personální zajištění.

Odlíšení od propagace a marketingu

Při samotné implementaci je vhodné reflektovat rozdíly, kterými se library advocacy liší od propagace a marketingu. Přestože library advocacy do své strategie zahrnuje nástroje, jež patří do marketingu a propagace, jde ve své podstatě o samostatný koncept, který se vyznačuje dlouhodobým budováním vztahů se zřizovatelem a uživatelskou komunitou. Velkou roli zde sehrávají kampaně, jejichž hlavním cílem je prezentovat nezastupitelnost úlohy, kterou knihovna sehrává pro místní komunitu. Díky smysluplně koncipované kampani si knihovna může vybudovat silnou vyjednávací pozici pro prosazování svých zájmů u zřizovatele. Library advocacy tedy nelze zaměňovat za nezacílenou reklamní komunikaci (ALA, 2017). Není založená také pouze na zjišťování potřeb uživatelů, které přísluší převážně marketingu (Holt, 2007).

Úloha metodické podpory

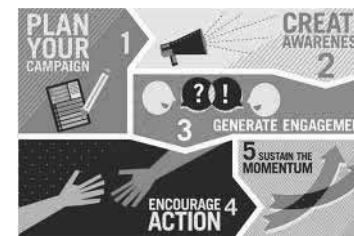
Pomocným faktorem při implementaci je zastřešení od oborové organizace. Její úlohou je po-

skytování podpory podřízeným knihovnám pro úspěšné vyvíjení iniciativ spojených s library advocacy. Za mezinárodní autoritu v této oblasti lze považovat American Library Association (ALA), z jejichž metodických materiálů čerpají další světové instituce. Ze stěžejních organizací jsou to např. *The International Federation of Library Associations and Institutions* (IFLA) nebo *Canadian Library Association*.

V českém prostředí je konceptu library advocacy věnována prioritní oblast 6 v rámci *Koncepce rozvoje knihoven v ČR na léta 2017–2020*. Nicméně zatím má u nás realizace těchto aktivit spíše individuální charakter. Vybrané nástroje příslušící oblasti library advocacy se již v některých českých knihovnách aplikují. Např. Městská knihovna v Praze na svém webu prezentuje měření efektivit vynaložených prostředků prostřednictvím tzv. ukazatele ROI, který výstižně prezentuje míru pozitivního ekonomického dopadu na uživatelskou komunitu.

Vyzkoušeno v zahraničí

Díky jasně dané struktuře má implementace library advocacy ve světovém měřítku efektivní vy-

sledky. Na základě dobré praxe některé knihovny doporučují, aby se strategie library advocacy stala běžnou součástí náplně knihovnické profese a nebyla považována za činnost, která se vykonává navíc (Albanese, 2019). Implementace library advocacy do stávající praxe knihovny tak může pozitivně ovlivnit její vnímání zřizovatelem, a zajistit jí tak do budoucna silnou vyjednávací pozici pro prosazování jejich zájmů.

MARIKA HRUBÁ | hruba@fss.muni.cz

Pozn.: Tematická struktura publikovaného seriálu koresponduje s moduly e-learningového kurzu *Úvod do library advocacy pro veřejné knihovny*, který byl připraven ve spolupráci se Studijní a vědeckou knihovnou Plzeňského kraje za finanční podpory Ministerstva kultury z programu VISK 2: Mimoškolní vzdělávání knihovníků. Tento kurz můžete navštívit na portále kurzy.knihovna.cz.

POUŽITÉ ZDROJE:

- Advocacy. *Canadian library association* [online]. Ottawa: CLA, 2018 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://cla.ca/cla-at-work/advocacy/>.
- Advocacy in Action: Local Library Awareness Campaigns. In: *WebJunction: the learning place for libraries* [online]. Ohio: OCLC, 2019 [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: <https://www.webjunction.org/explore-topics/advocacy-in-action.html>.
- ALBANESE, Andrew Richard: The power of advocacy: a strong lineup of authors and programs awaits librarians at the 2019 Texas Library Association Annual Conference in Austin. *Publishers Weekly* [online]. 2019, 11(266) [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <http://ezproxy.muni.cz/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,cookie,uid&db=edsgl&AN=edsgl.580473526&lang=cs&site=eds-live&scope=site>.
- American Library Association. *The Campaign for America's Libraries: Toolkit for Academic and Research Libraries* [online]. Chicago: American Library Association, 2007 [cit. 2017-05-24]. Dostupné z: <http://www.ala.org/advocacy/sites/ala.org/advocacy/files/content/advleg/publicawareness/campaignyourlibrary/prtools/toolkitfinaltext2.doc>.
- BURNS, Elizabeth A. Understanding Advocacy for Effective Action. *School Library Monthly* [online]. 2015, 31(7), 27–29 [cit. 2018-01-21]. ISSN 2166160X. Dostupné z: <http://ezproxy.muni.cz/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,cookie,uid&db=lls&AN=102890749&lang=cs&site=eds-live&scope=site>.
- EWBANK, Ann Dutton a Ja Youn KWON. School library advocacy literature in the United State: an exploratory content analysis. *Library and Information Science Research* [online]. 2015, 37(3), 236–243 [cit. 2017-11-27]. Dostupné z: <http://ezproxy.muni.cz/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,cookie,uid&db=edselp&AN=S0740818815000547&lang=cs&site=eds-live&scope=site>.
- HRUBÁ, Marika. Využití nástrojů library advocacy k prosazování zájmů vysokoškolských knihoven: návrh aplikace pro fakultní knihovny Masarykovy univerzity. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, Kabinet informačních studií a knihovnictví, 2018, 128 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Martin Krčál, DiS.
- Library Advocacy Unshushed. *EdX: Free online courses from the world's best universities* [online]. Cambridge, MA: EdX, 2017 [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <https://www.edx.org/course/library-advocacy-unshushed-university-torontox-la101x>.
- MATHEWS, Brian. *Marketing Today's Academic Library: a Bold New Approach to Communicating with Students* [online]. Chicago: ALA Editions, 2009 [cit. 2018-01-25]. ISBN 9780838909843. Dostupné z: <http://ezproxy.muni.cz/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,cookie,uid&db=nlbk&AN=286139&lang=cs&site=eds-live&scope=site>.
- What Is Advocacy?. *American library association* [online]. Chicago: ALA, 2018 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.ala.org/aal/advocacy/definitions>.

¹ nezúčastněných osob

Obecní knihovna ve Stříbrných Horách

Do knihovny jsem nastoupila teprve nedávno – 1. 1. 2017. Celou dobu svého působení se usilovně snažím, aby se z ní stalo příjemné, útulné místo, kde mají svůj koutek i děti, a zároveň aby také ožila. Snad už je tato proměna patrná. Dala jsem nový kabát webovým stránkám knihovny a založila i její facebookový profil. Tam si můžete např. prohlédnout výrobky dětí z Dílniček a sledovat aktuální dění v knihovně.

Stříbrné Hory jsou malá obec v kraji Vysočina s přibližně 250 obyvateli, 68 z nich jsou čtenáři knihovny. Ta se nachází v budově obecního úřadu, sídlícího hned na návsi, tedy v samém centru obce. Sousedí s místní mateřskou školou a leží jen několik málo metrů od autobusové zastávky. Její poloha je tedy ideální. Bohužel se nachází v patře, takže není úplně bezbariérová. Stejně jako mnoho jiných knihoven i tu naši zřizuje a podporuje obecní úřad.

V nedávné době prošla menší rekonstrukcí, při které vznikl dětský koutek s pohovkou a regály s knihami pro malé čtenáře. Vzhledem k malému prostoru je zde – kromě dalších regálů s knihami – už jen jeden dětský stoleček se dvěma židličkami a velký stůl pro šest osob. Pro velký zájem ze strany dětí prostor v poslední době naprosto nedostačuje. Dětská čtenářská jsou našťáště velmi tolerantní a při různých tvořeních a aktivitách se vzájemně střídají. Knihovna má otevřeno dvě hodiny týdně, a to každý pátek od 16 do 18 hodin; po celou dobu je maximálně využita.

Knihovny už dnes dávno neplní jen svoji původní funkci – půjčování knih –, ale nabízí množství dalších služeb. Nejinak je tomu i u nás. S dětmi například tvoříme různá výtvarná díla; tyto aktivity baví především mladší děti z řad začínajících čtenářů. Pro ty pokročilejší a dospělé čtenáře jsme vyhlásili *Čtenářskou výzvu*. Mezi dospělými sice neměla moc velkou odezvu, ale menší čtenáři se s vidinou hodnotné výhry rádi zúčastnili. Do vyhlášení vítěze zůstali jen ti nejtrpělivější, kteří byli za své úsilí také náležitě odměněni. Tuto akci

bude knihovna určitě opakovat. Děti jsou motivovány výhrou a soupeří mezi sebou, kdo přečte více knih. *Čtenářská výzva* má však ještě další, neoddiskutovatelný přínos, který si děti samotné ani neuvědomují, a tím je fakt, že čtou.

V našem knihovním fondu se nachází kolem 1500 knih, přičemž zhruba 1000 z nich tvoří knihy z výměnného fondu Krajské knihovny Vysočiny v Havlíčkově Brodě. Výměnný fond se pravidelně obměňuje. Díky tomu tak mají naši čtenáři po celý rok možnost opravdu velkého výběru knih, který v sobě pravidelně zahrnuje to nejnovější, co český knižní trh nabízí.

Knihovna také odebírá několik časopisů, které je samozřejmě možné si vypůjčit. Knihy, které z fondu vyřadíme, nevyhazujeme, ale dovezeme například na nádraží, kde se uplatní jako „knihy do vlaku“. Mají tak další využití a cestující si díky nim zpestří své putování. V poslední době také nacházejí vysloužilé knihy své místo v tzv. Old Book Art, kde se využívají pro nejrůznější výtvarnou tvorbu.

Celoročně spolupracujeme s metodikou Krajské knihovny Vysočiny, kteří nám vždy vyjdou vstříc při řešení různých problémů, nejen s knihovnickým programem, ale i s organizací a interiérem knihovny. Také nám knihovníkům vycházejí vstříc pravidelnými vzdělávacími programy.

Knihovna se ve spolupráci s místními spolky podílí na různých akcích. Každoročně se například připojujeme k *Noci s Andersenem*. Vzhledem k prostoru a věku účastníků vynecháváme přespávání v knihovně, ale pořádáme takový náš „večer“ podle témat vyhlášených v této celore-

publikové akci. Účast dětí je vždy hojná a provázejí ji pozitivní ohlasy i z řad rodičů. Do budoucna plánujeme uspořádat (nebo se alespoň spoluúčastnit) rovněž více akcí a různých přednášek pro dospělé čtenáře.

Jak už je uvedeno v perexu, knihovna založila jak vlastní webové stránky, tak i účet na Facebooku. Všichni její uživatelé tak mají neustálý online přístup ke všem aktuálním informacím nebo fotkám z našich akcí.

Na konci roku 2019 jsem na *Knihovnické slavnosti* pořádané Krajskou knihovnou Vysočiny zis-

kala za svou práci, která mě velmi baví a naplňuje, ocenění **Knihovník Vysočiny 2019**. Četba a knihy prostě k mému životu patří a já si mohu v této pozici dovolit tuto ctnostnou činnost, kterou čtení bezesporu je, šířit. Stejně ocenění si zcela jistě zaslouží všichni knihovníci a knihovnice, kteří v obecních knihovnách podle svého originálního receptu připravují tu správnou atmosféru. S trochou píle, špetkou trpělivosti a někdy i hromadou svého volného času, hlavně však svým srdcem.

LUCIE JADRNÁ | obecni.knihovnash@seznam.cz

Středisková knihovna Stupno – 140 let

V roce 2019 oslavila knihovna ve Stupně v Plzeňském kraji kulaté výročí. Založena byla roku 1879 zdejší Občanskou besedou. Knihovna nesla za svoji historii různá jména: Občanská beseda ve Stupně, Knihovna Občanské besedy ve Stupně, Husova knihovna Stupno.

Zpočátku si knihy mohli půjčovat jen členové besedy. Základem knihovny bylo 25 svazků. Po roce už to bylo 58 svazků a v roce 1900 měla knihovna 75 svazků knih odborných, 360 knih zábavných a řadu odborných časopisů. Od roku 1923 se stala přístupnou všem – i okolním obcím.

Významný zlom v její činnosti nastal v roce 2012, kdy byla opravena a rozšířena o dětské oddělení. Velký důraz klademe právě na práci s dětmi, zejména na spolupráci s místní základní školou. U dětí se snažíme pomoci najít knihu, která se jim bude líbit a zaujme je. Chceme, aby děti chodily do knihovny rády a vracely se. V současné době má knihovna ve svém fondu 14 431 svazků a 248 čtenářů. Pro veřejnost je otevřena vždy v pondělí a ve středu.

Kromě půjčování se knihovna podílí na pořádání nebo sama pořádá spoustu zajímavých akcí. Nejvýznamnější z nich jsou:

— *Noc s Andersenem* – jedná se o celosvětově oblíbenou akci. Účastníme se od roku 2014. V knihovně přespává cca 15 dětí z druhých tříd. Každý rok připravujeme jiné zajímavé téma: např. Ferda Mravenec, Komisař Vrťapka, Čtyřlístek. Program je bo-

hatý a na děti čeká hádanková cesta za pokladem, zpívání, návštěva pana Andersena, malování, soutěže. Kromě krásného zážitku si odnesou i vzpomínkový list a drobný dárek.

— *Pasování na čtenáře* – jedna z nejdolejších akcí, které spolupřipravujeme se základní školou a obecním úřadem už od roku 2011. Prvníčky pasují rytíři do řádu čtenářského za účasti rodičů a prarodičů. Každý dostane knihu, pamětní list, odznak čtenáře a čtenářský deník.

— *Besedy* – pro ZŠ a MŠ Stupno a Břasy. Během školního roku proběhne okolo 30 besed. Besedy jsou přizpůsobené věku dětí. Oblíbenými tématy jsou: Poprvé v knihovně, Pohádky z večerníčků, Krtek a ostatní obrázky Zdeňka Milera, Pověsti atd. Součástí besed je i krátká pohádka, ukázka nebo soutěž zaměřená k danému tématu.

Knihovna má jednoho hlavního zaměstnance, takže větší akce by nebylo možné dělat bez pomoci a podpory ostatních – zejména učitelského sboru, družiny, dobrovolníků a obecního úřadu. Velmi si vážíme veškeré pomoci, ať už se jedná o zajímavé nápady, účast nebo finanční zajištění.

IVA NOVÁ | knihovnastupno@email.cz

Čtrnáctý ročník konference Kniha ve 21. století (Opava, 11.–13. 2. 2020)

Novinkou letošního ročníku bylo rozdělení akce do tří dnů. První den odpoledne proběhla panelová diskuse se zahraničními i domácími hosty, druhý den jsme se věnovali digitalizaci a vzdělávání a třetí den jsme program završili architekturou knihoven. Ovšem téma, které provázelo nejenom tuto konferenci, je silně akcentováno v celé knihovnické komunitě už nějakou dobu: *Jaká je budoucnost knihoven?* Jak přetransformovat tradiční služby do digitálního prostoru? Jak musí knihovny reagovat na změny ve společnosti? Zvládnou se knihovny adaptovat na průmysl 4.0?

Hlavním pořadatelem tradiční knihovnické konference, která se koná ve dvouletých intervalech, byl Ústav bohemistiky a knihovnictví Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě. Velkou měrou se do příprav zapojila Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, za pomoc také děkujeme SKIP 10, Knihovně Petra Bezruče v Opavě a SDRUK.

Konference se konala pod záštitou ministra průmyslu a obchodu Karla Havlíčka. Využili jsme nově zrekonstruované prostory Slezské univerzity na Hauerově ulici; zejména velký kinosál poskytl skvělé zázemí po celou dobu akce.

Příprava akce

Užší tým, který konferenci připravoval, vedla Libuše Foberová. Odbornou garanci nad konferencí převzal Richard Papík, koordinátorem a „operačním důstojníkem“ byla Michaela Mrázová. Na přípravě konference se dále podílely Zuzana Bornová, Michaela Dombrovská, Eliška Neuwirthová, Marie Šedá a Pavlína Tassanyi.

První schůzka ke konferenci proběhla v květnu 2019. Diskutovali jsme o tématu konference, datu a místu konání, způsobu financování (největší noční můrou snad všech pořadatelů!), rozdávaly se dílčí úkoly ohledně webových stránek, přípravy programu, komunikace s vybranými přednášejícími, zajištění místa konání i občerstvení.

Při prvních organizačních schůzkách jsme si stanovili tři tematické bloky: architektura, digita-

lizace, vzdělávání. Nebylo potřeba vyzývat přednášející k zaslání příspěvků, ale velice jednoduše, na základě kontaktů jednotlivých členů přípravného týmu, jsme začali tipovat konkrétní přednášející do jednotlivých bloků. Následně jsme je začali oslovovat a po zaslání anotace s nimi i „napevno“ počítat v programu. Myslíme, že se nám povedlo pestře vybrat přednášející – všichni jsou odborníky ve svém oboru. V rámci jednotlivých tematických bloků jsme dosáhli velice dobré úrovně příspěvků. Pouze vlivem onemocnění přednášejících i moderátorů bylo nutno na poslední chvíli reagovat na nastalou situaci a ještě den před zahájením konference dělat nutné změny v programu.

Úterý 11. 2.

Konferenci zahájila panelová diskuse, kterou moderovala Michaela Dombrovská. Pozvání přijali Milan Konvit, Jiří Trávníček, Grzegorz Nieć, Petr Očko, Richard Papík, Zdzisław Gębołyś. Téma se dotýkala všech tří vytyčených okruhů konference – digitalizace, vzdělávání i architektury knihoven, vše s důrazem na měnící se roli knihoven a jejich směřování do budoucna.

Středa 12. 2.

Druhým dnem konference provázela Richard Papík. Středeční dopoledne bylo věnováno digitalizaci. Petr Očko, náměstek pro digitalizaci Ministerstva průmyslu a obchodu, mluvil o národních

Foto: archiv konference Kniha ve 21. století

strategií digitalizace a roli knihoven. Příspěvek Milana Konvity byl zaměřený na digitální čtení v hybridním prostoru. O stavu digitalizace knihovnických fondů v ČR mluvil Aleš Brožek.

V odpoledním bloku druhého dne konference bylo hlavním tématem vzdělávání – knihovníků i uživatelů knihovny. Vít Richter komentoval současnou reálnou situaci, Pavlína Tassanyi hovořila o možnostech a limitech zapojení knihovníků do procesu vzdělávání studentů, Jiří Trávníček vysvětlil rozdíl mezi tradičním a elektronickým čtením. S posledním příspěvkem druhého dne vystoupil Marek Timko, který zdůraznil, že nesmíme zapomínat (nejenom v knihovnách) i na výuku environmentální gramotnosti.

Čtvrtek 13. 2.

Poslední den konference, který moderovala Michaela Dombrovská, završilo téma architektury knihoven. Je zřejmé, že s jejich měnící se rolí se musí měnit i knihovní interiér, aby vyhovoval novým službám a požadavkům. Pozvání na konferenci jako přednášející přijali docenti architektury Eva Špačková a Karel Hájek, Jan Kamenický mluvil o trendech v zahraničí; naopak Roman Dub představil novou píseckou knihovnu. O změnách v NTK přednášely Olga Martinová a Naděžda Firsová.

Konferenci uzavřel Zdzisław Gębołyś příspěvkem o Tomáši Procházkovi, významném těšínském tiskaři.

Z konference připravujeme sborník, ve kterém by se měly objevit nejenom příspěvky, které zazněly na konferenci, ale i ty, na které se vlivem mnoha okolností v Opavě nedostalo. Aktuálně probíhá sběr příspěvků a komunikace s autory. Vydání sborníku se ujme Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě; měl by vyjít koncem letošního roku. Nerada bych opomněla vyjádřit velký dík všem sponzorům a partnerům, kteří nám umožnili konferenci uspořádat.

Nadcházející patnáctý ročník

Na základě postřehů členů realizačního týmu i evaluačního dotazníku, který jsme po konferenci zaslali všem účastníkům, vyhodnocujeme letošní ročník a už začínáme s přípravami na ten příští. Hlavní pořadatelské otěže přebírá Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě. Opět využijeme prostor Slezské univerzity v Opavě, vyladíme topení v sále, uděláme častější přestávky a zkusíme o něco lépe vyřešit večerní posezení a „networking“. Vrátime se zpátky ke dvoudenní variantě, která bude znovu „nadupaná“ zajímavým programem.

V rámci evaluačního dotazníku respondenti projevili zájem o témata týkající se vzdělávání, podpory čtení a knižní kultury, rádi bychom se zaměřili na implementaci nové koncepce rozvoje knihovnictví a určitě zařadíme i témata týkající se „digitální demence“.

První schůzka organizačního týmu pro přípravu konference v roce 2022 je naplánována na září 2020. Sledujte web konference <http://k21.fpf.slu.cz/>, kam budeme novinky ohledně dalšího ročníku postupně přidávat. Již nyní si můžete poznamenat termín patnáctého ročníku: na konferenci *Kniha ve 21. století* se znovu sejdem v Opavě 15.–16. 2. 2022.

MICHAELA MRÁZOVÁ

mrazova@svkos.cz

Mgr. Michaela Mrázová Vystudovala knihovnictví na Slezské univerzitě v Opavě, pracuje v Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě jako manažerka vzdělávání. Mimo to externě vyučuje na Ústavu bohemistiky a knihovnictví Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě a také lektoruje kurzy pro knihovníky. Orientuje se na problematiku počítačové a informační gramotnosti a věnuje se novým technologiím v knihovnách (3D tisk, robotické hračky).

Náš venkov: Obecní obyvák

V sobotu 21. 3. 2020 byl na programu ČT2 odvysílán asi půlhodinový pořad, který byl věnován tzv. venkovským knihovnám. Bylo představeno celkem pět knihoven: Jarošov nad Nežárkou, Benešov nad Černou, Lipová u Šluknova, Blansko (pobočka Městské knihovny Kaplice) a Kostomlaty pod Milešovkou. Většina z nich leží v okrajových částech Čech, tedy v příhraničních regionech, tři z nich pak v jižních Čechách.

Foto: archiv Daniely Wimmerové

Velmi zasvěceným průvodcem a uvaděčem do světa venkovských knihoven byla paní Daniela Wimmerová, která jako dlouholetá metodička i předsedkyně jihočeské regionální organizace SKIP problematiku malých knihoven dobře zná a dlouhodobě se jí věnuje. Ostatně jednu z těchto knihoven také vede, konkrétně v Blansku.

Leckterý divák tohoto pořadu mohl být příjemně překvapen, protože stále panuje v naší společnosti letité a velmi zažité klíše o knihovnách, kde se výhradně půjčují knihy, případně návštěvníci pod přísným dohledem paní knihovnice tiše čtou či studují a kde zanedbané prostory přetékají knihami a jinými dokumenty. Opak je však pravdou. Značná část knihoven poslední dobou prodělala razantní proměnu z „šedé Popelky“ v moderní komunitní i vzdělávací centrum své obce. Tyto proměny se naštěstí netýkají pouze velkých městských knihoven, ale ve značné míře i knihoven mimo město, tedy na venkově. A důkazem tohoto tvrzení jsou i výše zmíněné knihovny.

Před zahájením natáčení televizního pořadu o venkovských knihovnách – v daném případě v kaplické knihovně

Jak jsme mohli vidět v reportáži, jsou to nejen místa příjemná na pohled, vyzývající k návštěvě, posezení, odpočinku s knihou v ruce či bez ní, ale zároveň i místa, kde se děje něco, co má přesah, co je více než prosté půjčování dokumentů. Představují místa čínorodá, kde se mohou setkávat a také se setkávají všechny generace dané obce. Vidíme seniory, děti, vedení obcí, zkrátka všechny obyvatele obce, jak část

svého času tráví pospolu. Oni nemusejí vytvářet funkční komunitu, ale již v ní žijí.

A toto komunitní působení knihoven, chceme-li, komunitní činnost, se táhlo jako červená nit celým pořadem. Viděli jsme zastupitele, starosty, kteří jsou součástí této komunity, nikoliv mimo ni. Jak v pořadu zaznělo, lidé by měli cítit potřebu do knihovny jít, něco se dozvědět, setkat se, realizovat, něco předat. A ve středu všeho

Foto: Lucie Prokeřová

Momentka z akce pro děti v knihovně Lipová u Šluknova

Foto: archiv Obecní knihovny Benešov nad Černou

Z výtvarné dílny – drátkování s korálky – v Obecní knihovně Benešov nad Černou

dění nalezneme knihovnici – čínorodou, usměvavou, otevřenou všemu a všem. Jak bylo zmíněno v reportáži, bez takových knihovnic, které svou práci dělají srdcem, se žádná, tedy ani moderní knihovna neobejde. Jsou základním kamenem, na kterém se dá knihovna vystavět.

Ano, takové jsou knihovny v uvedené reportáži. Taková může a měla by být i dnešní podoba knihoven kdekoli v naší zemi. Ty pak nabývají ještě většího významu, když si uvědomíme, že jsou většinou jedinými společenskými institucemi svých obcí, a někdy dokonce vůbec jedinou fungující institucí v obci, jako je tomu např. ve zmiňovaném Blansku.

Foto: archiv MLK Kostomlaty pod Milešovkou

Přednáška pana hajného během Noci s Andersenem

Ovšem, jak také zaznělo v reportáži, ani sebezapálenější knihovnice by nic nezmohla, kdyby v obci nefungovali osvětlení zastupitelé a lidé, kteří knihovnu spoluvytvářejí a berou ji za svou. Podpora ze strany obce i občanů je velmi důležitá. Viděli jsme to i v daném pořadu na příkladu zmiňovaných knihoven, kde o svém pozitivním vztahu ke knihovně hovořili jak zástupci obcí, tak sami občané. Z jejich slov potom vyplynulo, že je knihovna pro ně osobně i pro celou obec nedílnou a stabilní součástí života.

Představované knihovny již také vystoupily ze svých tradičních prostor, ve kterých své služby nabízely, a staly se nepostradatelnou součástí života svých obcí. Spolupodílejí se na řadě akcí pořádaných obcí, a místo setkávání a propojování lidí se tak vlastně může nalézat kdekoli. Tím ale neztrácejí ze zřetele svou základní úlohu: práci s knihami, od nákupu až po jejich půjčování. Je to stále nejdůležitější agenda jejich činnosti.

Návštěva z velvyslanectví Dánského království v Kostomlatech byla „na rozhrání“

Foto: archiv MLK Kostomlaty pod Milešovkou

Závěrem musím zmínit, že knihovny v této reportáži jsou svým způsobem knihovny vzorové, které by se měly stát, když ne přímo příkladem pro další venkovské knihovny, tak alespoň svým pojetím služeb inspirací pro knihovny ostatní, které by se mohly maličko posunout směrem k 21. století. Jsou příkladnou ukázkou toho, že i v malé obci lze vybudovat svým významem velkou knihovnu. Knihovny jim podobné fungují v obcích zapojovaných (a vyhodnocovaných) do soutěže Vesnice roku a knihovnice a knihovníci, kteří v nich pracují, jsou oceňováni za svou mimořádnou činnost. A není jich málo. Bohužel máme ale stále i velké množství knihoven, zvláště ve venkovských oblastech, které do jisté míry zaspaly dobu. A některé stále ještě spí...

Tak jako práce lékaře, hasiče či policisty není nikdy hotova, není nikdy hotova ani práce knihovníka/knihovnice. Doba se překotně mění, neustále nám něco nového přináší a my se chťe nechtě to nové učíme a osvojené pak zprostředkujeme také našim uživatelům, se kterými musíme neustále a všestranně komunikovat, pracovat s nimi v účelném dialogu. Jak zmínila paní Wimmerová v pořadu, člověk to musí mít v sobě, musí mít svou práci rád, mít rád lidi. Musí být přirozenou autoritou. A to knihovníci z reportáže zcela jistě jsou, a proto také byla reportáž věnována právě jim a jejich knihovnám.

RADEK LIŠKA | liska@svkkl.cz

Vzpomínka na PhDr. Lidmilu Vášovou (1939–2020)

Foto: archiv rodiny L. Vášové

Na smutnou zprávu, která se objevila v konferenci Knihovna, že 18. 2. 2020 zemřela paní doktorka Lidmila Vášová, přišla řada ohlasů a vzpomínek na ni jako na kolegyni, ale především jako na vysokoškolskou pedagožku. S lítostí a vděčností na ni vzpomínala řada jejích studentek a studentů, které vychovala za svého dlouhého působení na katedře knihovnictví, kde pracovala od roku 1964 až do roku 2012 jako odborná asistentka. Vzpomínají na ni jako na osobnost s pochopením pro studentské problémy.

Dr. Vášová se narodila roku 1939 v Praze. Po maturitě na gymnáziu Jana Nerudy v roce 1957 začala studovat knihovnictví a češtinu na Filozofické fakultě UK v Praze. Studium knihovnictví jako oboru se během let své existence přesouvalo z jedné instituce do druhé, ale stále setrvalo na půdě Karlovy univerzity. Katedra knihovnictví byla na Filozofické fakultě, na Institutu osvěty a novinářství, přejmenovaného později na Fakultu osvěty a novinářství, naposledy na Ústavu informačních studií a knihovnictví. Po absolutoriu a po dvouletém působení jako metodička v pražských knihovnách nastoupila dr. Vášová na zmíněnou katedru v roce 1964. Doplnila si pedagogické vzdělání a rigorózní zkoušky složila v roce 1967.

Věnovala se pak pedagogicko-psychologickým disciplínám, oblasti čtení a čtenářství, čtenářů a biblioterapii. Jako nový vysokoškolský předmět zavedla novou vědní disciplínu bibliopedagogika, koncipovanou společně s katedrou knihovně a vědeckých informací na Filozofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě. Věnovala se též metodice práce s dětmi a v nové koncepci studia knihovnictví přednášela nově zavedený předmět rétorika.

Během svého působení na katedře knihovnictví napsala řadu odborných statí, několik vysokoškolských skript a s různými spoluautory i učebnice pro střední knihovnické školy. Je i autorkou řady studijních a metodických materiálů, napří-

klad pro práci s dětmi nebo s handicapovanými občany.

Nezanedbatelné bylo její vedení odborných prací studentů, na které mnozí rádi vzpomínají.

V 80. letech minulého století působila jako členka Ústřední komise Ministerstva kultury pro soutěž *Budujeme vzornou lidovou knihovnu* (BVLK). Přednášela i na úvodních soustředěních pro studenty prvních ročníků, které se konaly v univerzitním zařízení na Albeři. Získala rovněž nominaci na ocenění Medailí Z. V. Tobolky.

Paní dr. Vášová byla vzdělaná, příjemná žena se zájmem o kulturu a sport. V mládí se věnovala šermu a judu, později kanoistice a lyžování. Další její sportovní láskou bylo plavání.

Ráda cestovala po republice i do zahraničí. Na Filozofické fakultě organizovala krátké výlety, které byly velice oblíbené a plně obsazené.

Za muže měla též knihovníka – Pavla Vášu, který ale brzy zemřel, a ona se musela sama starat o dvě děti. Věnovala jim veškerou svou lásku, kterou jí i jako dospělí do konce života opláceli.

V posledních letech života se již jako důchodkyně starala o svou nejmladší vnučku. Brala život z lepší stránky, nestěžovala si, nechtěla nikoho obtěžovat a své problémy si vždy řešila sama. Během života si získala svým vřelým přístupem k lidem řadu přátel, které velmi zarmoutila svým odchodem. Budeme na ni vděčně a s láskou vzpomínat.

JARMILA OKROUHLÍKOVÁ

| okrouhlikova@upm.cz

Informační gramotnost trochu jinak – v širších souvislostech

DOMBROVSKÁ, Michaela. Informační gramotnost jako veřejný zájem, politika a norma: návod na tvorbu koncepčních dokumentů v oblasti informačního vzdělávání. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. 149 s. ISBN 978-80-246-3969-7

Na informační gramotnost jsme většinou zvyklí nahlížet z pohledu praktických záležitostí, a to jak v knihovnách, tak i ve školách nebo i v dalších společenských prostředích a uskupeních, kde cílem i prostředkem je vzdělávat uživatele informací. Trochu se také vztah lidí k informační gramotnosti mísí se zaměřováním s počítačovou gramotností a v současnosti někdy i s gramotností digitální a mediální. Přitom jde sice o propojená, ale přesto v mnohém rozdílná pojetí. Z hlediska historického i zahraničního je asi termín informační gramotnost nakonec nejpřesnějším pro aktivity, které (nejen) knihovny dělají směrem k využívání dokumentové komunikace a zejména svých fondů v klasické tištěné a dnes i digitální formě. Vše v návaznosti na čtenářskou gramotnost, kterou knihovny významně podporují a doplňují (nebo i někdy mění) školní výukové pojetí. Informační gramotnost pochopitelně v době distribuovaných informačních sítí, zejména pak internetu, změnila pohledy na práci s informacemi a přinesla celou řadu nových témat, kterými se knihovny a informační instituce, stejně tak další segmenty společnosti, dříve nezabývaly.

Michaela Dombrovská v nakladatelství Karolinum vydala na sklonku roku 2018 publikaci, odrážející její mnohaletý studijní, projektový a obecně pojatý teoretický zájem, který završila dokončením dizertační práce, mapující tuto poměrně širokou a rozvrstvenou oblast. Její dizertační práce se pak většinou promítá do vydané publikace. Autorka začínala s tématem ve studijní oblasti veřejné politiky, aby se pak doktorským studiem programu *Informační studia a knihovnictví* na Univerzitě Karlově touto problematikou zabývala víceoborově a v širších společenských souvislos-

tech. V současnosti působí jako odborná asistentka na Ústavu bohemistiky a knihovnictví Slezské univerzity v Opavě a témata různých typů gramotností nadále rozvíjí.

Určitě je dobré chápat informační gramotnost v kontextu praktických činností a z pedagogického pohledu, ale i pohled, který má vztah k veřejným politikám společnosti a státu, je klíčový. Umožňuje totiž podle mého názoru tuto důležitou problematiku vidět v kontextu řízení celé společnosti a promítnout téma do koncepcí a strategií, které se pak snaže mohou na celonárodní úrovni prosazovat. Publikace Michaely Dombrovské tedy přichází velmi vhodně – časově i tematicky – na knižní trh.

Autorka v publikaci vysvětluje tvorbu a implementaci koncepčních dokumentů, informační gramotnost jako agendu, ale i jako určitou arénu. Významný je rozbor dokumentů v informačním vzdělávání a stejně tak návody na tvorbu koncepčních dokumentů. Přestože autorka analyzovala dokumenty celosvětově, je její práce srozumitelně zasazena do tuzemského prostředí, umožňuje problematiku vnímat mezinárodně, dá se říci i „globálně“, a zároveň „lokálně“.

Knihovníci a informační pracovníci mohou ocenit na publikaci nejen aktuálnost a významnost tématu, ale i to, že se autorka pohybuje svými aktivitami blízko knihoven, a tudíž i jazyk, kterým vysvětluje řadu teoretických aspektů daného tématu, je knihovnicko-informačnímu světu blízký, navíc čerpá od autorů, kteří jsou v knihovnicko-informačním prostředí zkušenější a neustále experimentující a pracující nadšeně i profesionálně ve prospěch témat informační gramotnosti.

RICHARD PÁPÍK | papikr@cuni.cz

Než začnete stavět knihovnu – doporučení pro výstavbu a rekonstrukci knihoven

Postavit nebo rekonstruovat knihovnu je mimořádně složitý úkol a pro většinu knihoven i jejich pracovníků je to akce, se kterou se setkají pouze jedenkrát za svůj knihovnický život. O to složitější je připravit dobré zadání pro novou knihovnu a celou stavbu úspěšně zvládnout. Zpravidla jsme zaskočení tím, jak málo máme zkušeností, a také zjistíme, že ve svém okolí nenajdeme zkušeného poradce. Proměnit knihovnu na vzdělávací, kulturní či komunitní centrum je náročný a dlouhodobý proces, který ovlivňuje celá řada faktorů. O to důležitější je mít možnost využít zkušeností a dobré praxe, která je obsažena v různých typech doporučení a standardů.

V prvním kroku bychom se měli zamyslet nad tím, jakou knihovnu chceme mít v blízké i vzdálenější budoucnosti a jakou knihovnu a jaké služby bude obec či město a jejich obyvatelé opravdu potřebovat. To bychom měli na samém počátku srozumitelně popsat a formálně potvrdit v nějakém koncepčním či strategickém materiálu, se kterým se knihovna obrátí na vedení obce. Nemusí to být vždy rozsáhlý a složitě strukturovaný dokument a menší knihovny si mohou vystačit jen s několika stránkami. Podstatné je, aby zejména vedení obce mělo k dispozici kvalitní podklad, na základě kterého by mohlo rozhodnout o budoucím rozvoji knihovny. Při přípravě koncepce knihovny může pomoci studijní text **Zpracování koncepcí, plánů a programů v oblasti knihovnictví a informačních služeb a systémů**.¹

Velmi dobrou pomůckou pro počáteční uvažování a rozhodování o rekonstrukci či výstavbě

knihovny je **Dotazník – budova knihovny: charakteristika – provoz – hodnocení**², který připravila Sekce IFLA pro výstavbu a vybavení knihoven. Jeho cílem je poskytnout vedení knihovny a projektantům základní identifikaci stavu prostor a vybavení knihovny i podrobný výčet problémů, témat, která budou zahrnuta do přípravy plánování výstavby. Dotazník je velmi návodný a je připraven tak, že ho lze přizpůsobit vlastním podmínkám i účelu. Nemusí vždy zahrnovat všechny otázky, kterých je celkem 246. Dotazník je možné využít jako součást přípravy na výstavbu, ale také pro celkové hodnocení dokončené výstavby nebo i pro zjišťování spokojenosti uživatelů. Cílem je, aby objekt knihovny splňoval nejvyšší standard kvality z hlediska designu, funkčnosti i vhodného prostředí.

Otázky dotazníku jsou uspořádány do tří bloků:

Všeobecné	Budova	Služby
<ul style="list-style-type: none"> ▪ základní údaje o knihovně ▪ poloha, umístění ▪ dostupnost ▪ udržitelnost ▪ bezpečnost a ochrana ▪ flexibilita 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ vstupní prostor ▪ materiály ▪ podlahy ▪ stropy ▪ akustika ▪ okna ▪ osvětlení 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nábytek ▪ vytápění, větrání, klimatizace ▪ elektroinstalace a datová síť ▪ data ▪ zdravotní instalace
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ oblast služeb ▪ skladování ▪ prostory pro uživatele ▪ dětská zóna ▪ mladí dospělí ▪ prostor pro zaměstnance ▪ automatizace ▪ údržba

Velmi kvalitní pomůckou pro výstavbu knihoven je český překlad technické zprávy mezinárodní organizace pro standardizaci ISO **Kvalitativní podmínky a základní statistika pro budovy knihoven – plocha, funkčnost a design**.³ Materiál charakterizuje údaje pro plánování budov knihoven. Poskytuje také pomoc při výběru technického vybavení budov pro jednotlivé funkční prostory knihoven. Obsah materiálu je využitelný pro všechny typy knihoven, ale zejména pro akademické a veřejné knihovny. Uvádím jeho hlavní kapitoly:

- Plánování budov knihoven
- Prostory pro speciální služby
- Prostor pro uživatelská místa
- Prostory pro akce a výstavy
- Výpůjční prostory
- Prostory pro referenční a informační služby
- Prostory pro sbírky
- Prostory pro zaměstnance knihovny
- Technické náležitosti budovy
- Skladovací podmínky
- Systémy dopravníků
- Bezpečnostní a ochranné systémy
- Světlo a osvětlení
- Akustické podmínky
- Konstrukce podlahy a krytiny
- Volný výběr
- Bezbariérová budova.

Velmi praktickou pomůckou pro přípravu stavby knihovny je text **Doporučení pro výstavbu, rekonstrukci a zařizování knihoven zřizovaných a/nebo provozovaných obcemi na území**

České republiky, který připravila Národní knihovna ČR ve spolupráci s Ateliérem ATREA spol. s.r.o.⁴ Cílem doporučení je formulovat základní parametry použitelné při výstavbě, rekonstrukci a vybavování veřejných knihoven. Doporučení obsahuje řadu odkazů na technické a stavební normy, a protože bylo zpracováno již v roce 2012, je nezbytné si při jeho využití ověřit, zda v některých případech nedošlo k aktualizaci. Doporučení je zaměřeno na tyto oblasti:

- Urbanistické zásady
- Architektonické a stavební řešení
- Technická zařízení budov a hygienické podmínky
- Provozní doba knihovny
- Typologie prostor, funkční a provozní uspořádání
- Typy pracovišť, nábytkové a přístrojové vybavení a jeho technické podmínky
- Informační technologie v knihovně
- Orientační systém
- Typologie knihovnických jednotek
- Příklady architektonických a dispozičních řešení
- Postup při přípravě stavby nebo rekonstrukce knihovny a její realizaci.

Při výčtu základních domácích doporučení pro výstavbu a rekonstrukci knihoven bychom neměli zapomenout na publikaci našeho nejvýznamnějšího odborníka na výstavbu knihoven, Ladislava Kurky **Architektura knihoven**, kterou v roce 2011 vydal SKIP.⁵ Publikace je praktickým průvodcem po celém procesu přípravy a realizace stavby knihovny od jejího zadání, volby

¹ RICHTER, Vít. *Zpracování koncepcí, plánů a programů v oblasti knihovnictví a informačních služeb a systémů: studijní text* [online]. Ostrava: Moravskoslezská vědecká knihovna, 2019 [cit. 2020-03-08].

Dostupné z: https://www.svkos.cz/data/filemanager/source/studijn%C3%AD%20texty%20pro%20knihovny%C3%ADky/19_Zpracov%C3%A1n%C3%AD_koncepc%C3%AD_Richter.pdf.

² IFLA. *Dotazník – budova knihovny: charakteristika – provoz – hodnocení. Informace pro knihovny* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2019, 2013 [cit. 2019-11-30].

Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/Dotaznik_Budovy_IFLA_CZ3.docx.

³ *Technická normalizační informace TNI ISO/TR 11219 (01 3715) – Informace a dokumentace – kvalitativní podmínky a základní statistika pro budovy knihoven – plocha, funkčnost, design = Information and documentation – Qualitative conditions and basic statistics for library buildings – space, function and design = Information et documentation – Conditions qualitatives et statistiques fondamentales pour bâtiments de bibliothèques – espaces, fonctions et conception*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2014. 164 s. Pozn.: Zprávu si lze zakoupit (orientační cena je cca 1500 Kč) nebo je také k dispozici k nahlédnutí v těch knihovnách, které mají zakoupenou licenci na zpřístupnění norem.

⁴ KURKA, Ladislav a RICHTER, Vít. *Doporučení pro výstavbu, rekonstrukci a zařizování knihoven zřizovaných a/nebo provozovaných obcemi na území České republiky* [online]. Rev.01. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2012 [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: http://ipk.nkp.cz/docs/Doporučení_Vstavba_07_05_2012DEF.pdf.

⁵ KURKA, Ladislav. *Architektura knihoven*. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky, 2011. 86 s., 7 s. příl. ISBN 978-80-85851-20-5.

umístění až po její nastěhování do nového objektu. Důležitou součástí této publikace je i historický přehled výstavby a rekonstrukce knihoven v českých zemích od 17. století po současnost.

Nejaktuálnějším doporučujícím materiálem je **Metodický pokyn pro postupy rekonstrukce knihoven**⁶, který připravilo Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven. Materiál je určen především zřizovatelům a provozovatelům veřejných knihoven (působících v obci do 40 000 obyvatel), kterým poskytuje základní podklady a východiska při přípravě rekonstrukce knihovny spojené s modernizací a inovací jejích interiérů. Obsahově jsou kapitoly orientovány především na přípravné fáze rekonstrukce knihovny, spolupráci knihovny s projektanty a na přípravu podkladů pro zadání a architektonickou soutěž:

- Funkce knihovny a její prostory
- Architektonické a obecné stavební zásady
- Typologie prostor, funkční a provozní uspořádání
- Rekonstrukce knihovny – plánování, důvody pro rekonstrukci, definování požadavků

- Postupy rekonstrukce a její realizace
- Úloha expertů
- Architektonická soutěž
- Jednotlivé kroky rekonstrukce.

Všechny výše uvedené publikace obsahují odkazy na základní domácí i zahraniční odbornou literaturu z oblasti výstavby a rekonstrukce knihoven včetně standardu. Knihovnický institut Národní knihovny ČR od roku 2003 pravidelně zpracovává na téma výstavby knihoven rešerše, které zachycují zdroje z celého světa.⁷ Získat základní informace k přípravě výstavby knihovny je dnes mnohem snazší, protože můžeme využít pomoci **Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukci knihoven**.⁸ Webové stránky tohoto malého útvaru při Moravské zemské knihovně soustřeďují všechny důležité informace pro přípravu stavby, poradí i v orientaci při financování a jsou bohatým zdrojem inspirace pro uspořádání a vybavení nové knihovny. Nabízejí také rozsáhlou sbírku fotografií a příkladů řešení interiérů z domácností i zahraničních knihoven.

VÍT RICHTER | Vit.Richter@nkp.cz

⁶ DOSTÁLOVÁ, Lenka a Monika KRATOCHVÍLOVÁ. *Metodický pokyn pro postupy rekonstrukce knihoven*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2019.

Pozn.: V době zpracování tohoto příspěvku byl metodický pokyn v procesu schvalování.

⁷ Rešerše jsou volně ke stažení na webu: *Výstavba a rekonstrukce knihoven. Informace pro knihovny* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2020 [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/odborne-cinnosti/vystavba-a-rekonstrukce-knihoven>.

⁸ *Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven* [online]. Brno: Moravská zemská knihovna, 2020 [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: <https://mcvrk.mzk.cz/>.

Neušlo nám

Knihovny proti viru

Rozcestník na portálu *Knihovny.cz* (protiviru.knihovny.cz) zjednodušuje vyhledání elektronických zdrojů, které lze zdarma a legálně číst, sledovat nebo poslouchat online. Obsah je nabízen různými kategoriemi čtenářů: pro děti a mládež, pro studenty VŠ, pro dospělé, pro seniory. **VHT**

Do čísla přispěli

Bc. Tereza Garamszegi – Česká zemědělská univerzita v Praze ■ **Mgr. Roman Giebisch, Ph.D.** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Marika Hrubá** – Masarykova univerzita ■ **Dana Hřebecká** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Veronika Hyblerová Trachtová (VHT)** – Městská knihovna v Praze ■ **Lucie Jadrná** – Obecní knihovna Stříbrné Hory ■ **PhDr. Linda Jansová, Ph.D.** – Národní knihovna ČR ■ **Zoja Kučerová** – Knihovna Václava Štecha Slaný ■ **PhDr. Radek Liška** – Střeševská vědecká knihovna v Kladně ■ **Mgr. Richard Mally** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Michaela Mrázová** – Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě ■ **Mgr. Jitka Neoralová** – Národní knihovna ČR ■ **Ing. Miloslav Nič, Ph.D.** – město Slaný ■ **Iva Nová** – Středisková knihovna Stupno ■ **PhDr. Jarmila Okrouhlíková** – emeritní ředitelka Knihovny Uměleckoprůmyslového musea ■ **Doc. PhDr. Richard Papík, Ph.D.** – Slezská univerzita v Opavě ■ **PhDr. Vít Richter** – Národní knihovna ČR ■ **PhDr. Renáta Salátová** – Národní knihovna ČR ■ **PhDr. Marie Šedá** – Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě ■ **Milan Valden** – publicista ■ **Ing. Petra Vávrová, Ph.D.** – Národní knihovna ČR ■ **RNDr. Alena Volková Balvínová** – SKIP ČR ■ **Mgr. Martina Wolna** – Knihovna Třinec

Knihovny v novém

Knihovna – tepající srdce ocelového města

O rekonstrukcích knihoven slyšíme v dnešní době mnohem častěji než před deseti lety. Tak nějak jsme si zvykli, že jich každý rok pár přibude, a už nás to tolik nepřekvapuje. Tím nechci říci, že jsou to události běžné, ale zkrátka se dějí a to je dobře. Ale že se to povedlo i v Třinci, považují stále za malý zázrak. Třinecká knihovna píše svou historii již více než sto let, dnes vám povím její příběh posledních dvaceti let. Je to také trochu můj příběh, protože jsem se hříčkou osudu dostala do vedení knihovny jako ředitelka-prvníčka právě v této době...

Knihovna ve školce

Knihovna sídlila od roku 1998 v budově bývalé mateřské školy, která v té době prošla minimálními úpravami. Během několika prvních let se ukázalo, že budova je v havarijním technickém stavu – především střechy, svody, podlahy a rozvody. V provozu se knihovníci potýkali s nedostatečným prostorem v podmínkách limitujících či zcela znemožňujících jakýkoli další rozvoj.

Navzdory zmíněným problémům se knihovna vstupem do 21. století úspěšně rozvíjela. Počínaje internetizací a automatizací přes realizaci aktivit všeho druhu, první navázaná partnerství až po první větší projekty. Už po pěti letech tak narazila na limity dané prostorem školky. Proto knihovníci zkoušeli i jiné cesty, například vydat se za lidmi ven.¹ A ono to fungovalo. Lidé začali více chodit do knihovny, rostl zájem o akce. Čím více lidí chodilo, tím citelnější byly bariéry, které knihovna-školka měla.

A co víc. V roce 2004 začala knihovna provozovat městské informační centrum, které našlo útočiště v budově městského kina. V roce 2010 vzniklo v uvolněných komerčních prostorách jedinečné oddělení, přesněji celá unikátní knihovna pro mladá. V roce 2012 se pak knihovna stala provozovatelem městské galerie současného umění s výstavním prostorem v nedalekém kulturním domě. Postupně tak vznikl trojístelek slu-

Pohled na hlavní vstup do budovy v roce 2018

žeb, roztroušených po různých objektech, zastřešených značkou knihovny jednoduše pod zkratkou K3. A každým rokem narůstala potřeba vyřešit neutěšené podmínky všech tří.

Nikdo neříkal, že to bude snadné

Stav knihovny byl opravdu neutěšený. Už kolem roku 2004 jsem začala usilovat o opravu střechy

¹ viz WOLNA, Martina: Knihovna probouzející město. *Čtenář*, 2020, roč. 72, č. 3, s. 83–86.

Knihovna pro mladé (tzv. „povařovna“), stav z roku 2014

a postupem času o celkové rozšíření knihovny a vytvoření důstojnějších podmínek. Bohužel, kromě tehdejší paní místostarostky, která za knihovnu bojovala jako lev, téměř nikdo z rady nepřišel, aby se podíval, jaký je skutečný stav. Rozhodovalo se od stolu v úřadu, odkud situace v knihovně nikterak závažně nepůsobila.

V roce 2007 nastal zlom a po několika jednáních, kdy v úvahu připadaly i varianty novostavby či volba jiné lokality, bylo městem rozhodnuto o budoucí celkové rekonstrukci stávajícího objektu. Významnou úlohu tenkrát sehrál architekt města, který rekonstrukci knihovny pomohl prosadit. Ještě v témže roce byla zpracována studie na rekonstrukci. V roce 2009 začala vznikat první velká strategie rozvoje knihovny.

Na realizaci rekonstrukce se čekalo do roku 2012, kdy město Třinec zpracovalo projekt a podalo žádost o investiční dotaci do Regionálního operačního programu regionu soudržnosti Moravskoslezsko 2007–2013 (ROP II) s celkovými předpokládanými náklady ve výši necelých 63 milionů korun. V říjnu roku 2014 se poprvé otevřely dveře zrekonstruované knihovny.

Ještě je důležité dodat, že od počátku 90. let knihovna nesídlila v budově sama. V části byla čajovna, působil zde nízkoprahový klub pro mladé a skautská klubovna a část prostor byla využívána komerčně. Projekt rekonstrukce počítal s tím, že po jejím dokončení se knihovna rozšíří do celé budovy.

Kdo je připraven, nebývá překvapen

V roce 2008 jsem se aktivně zapojila do aktualizace Strategického plánu města na léta 2009 až 2014, kam se podařilo rekonstrukci a modernizaci knihovny prosadit jako jeden z prioritních bodů. Zároveň jsem s celým týmem začala intenzivně pracovat na strategii pro samotnou knihovnu. Zatímco ještě v roce 2010 se rekonstrukce knihovny jevila jako běh na dlouhou trať, koncem roku 2011 bylo nutné nasednout do formule a přeřadit kvalitu rovnou na nejvyšší otáčky, protože přišlo rozhodnutí města o podání žádosti na rekonstrukci. Na projektovou přípravu byly tři měsíce! Zde nutno vyzdvihnout, že projektová a investiční příprava vycházela v maximální možné míře z potřeb knihovny, reflektovala vizi a strategii knihovny, opírala se o standardy VKIS a doporučení na výstavbu knihoven. Díky tomu konečný projekt nové knihovny předpokládal nejen rekonstrukci a modernizaci stávajících prostor školky, ale dokonce přístavbu a nástavbu. Celkově se tak plocha knihovny měla zvětšit až čtyřnásobně.

Vize 2015

Klíčovým byl účel rekonstrukce. Díky práci v uplynulých letech jsem měla v ruce vizi a strategii pro novou knihovnu, které administrátoři projektu snadno a rychle přetavili do projektové žádosti. Díky tomu celá rekonstrukce dávala smysl.

Vizi, která byla v projektu plně reflektována a přijata jako východisko i cíl, bylo **vybudovat centrum knihovnických, informačních, vzdělávacích, kulturních a komunitních služeb pro celý správní region Třinecka**. Do představ o nové knihovně se odrážela inspirace z knihoven jako Vsetín, Rožnov, Ostrava, Praha či Kroměříž. Zároveň do ní byla promítnuta vize z aktuálního *Koncepce rozvoje knihoven ČR*.

Představou bylo mít knihovnu, která nabízí a poskytuje své prostory všem skupinám obyvatel – od dětí po seniory – a pro nejrůznější aktivity: od individuálního studia jednotlivců přes kolektivní vzdělávací akce až k volnočasovým aktivitám. Která zohledňuje zastoupení národnostních či jiných menšin v komunitě, nabízí multijazyčné koutky, služby pro nevidomé, neslyšící apod. A k tomu, aby dokázala dosáhnout svých cílů a naplňovat poslání, potřebovala mít k dispozici odpovídající prostory. Řešení bylo tedy jednoznačné – vyřešit technický stav budovy a rozšířit prostory.

Školka ukrytá v knihovně

Hlavním cílem projektu podle projektové žádosti bylo zkvalitnit občanskou infrastrukturu, zejména kulturní, volnočasovou a vzdělávací, potažmo zkvalitnit podmínky městského prostředí, zatraktivnit centrum města a zvýšit spokojenost obyvatel a uživatelů této infrastruktury. Žadatelem, administrátorem i realizátorem projektu bylo město Třinec jako zřizovatel knihovny.

Pro dosažení přebudování bývalé školky v knihovnu se předpokládala kompletní stavební rekonstrukce. Z gruntu. Z původní budovy zůstala jen hrubá stavba, z jejíchž základů vyrostla knihovna.

Přehled „tvrdých“ indikátorů	Stávající hodnota	Nová hodnota
plocha celkem v m ²	472	2 400
bibliobox	0	1 nový automat na vrácení knih 24 h denně
selfcheck	0	1 nová samoobslužná stanice na půjčování
občerstvení (lit. kavárna s čítárnou)	0	1 nový prostor pro relaxaci a kulturní akce
detekční brány	0	zabezpečení knihovního fondu – RFID, KHS, 3 detekční branky
místnost pro aktivity s dětmi/kapacita	1/30	1/50 zkvalitnění práce s dětmi
studijní místa	11	70 (dosažení standardu kvality služeb)
studovny (individuální)	0	3 (dosažení standardu kvality služeb)
studovna (týmová)	0	1 (dosažení standardu kvality služeb)
parkoviště a koliště (místa)	5	43
venkovní využití pro uživatele	není	venkovní pohádkové hřiště pro děti a čtenářská letní zahrádka

Specifické cíle projektu:

- rekonstruovat, modernizovat a rozšířit knihovnu jako objekt občanské vybavenosti;
- vybavit knihovnu novými technologiemi odpovídajícími standardu pro knihovny této úrovně;
- zkvalitnit obsluhu uživatelů (selfcheck, bibliobox, modernizovaný knihovní systém);
- zvýšit kvalitu a rozšířit nabídku služeb (vybudovat literární kavárnu s čítárnou, výstavní prostor galerie, studovnu, počítačovou učebnu, integrovat regionální IC, modernizovat knihovní systém, zabezpečovací systém, pořídit bibliobox, zabezpečit pořádání nových kulturních a vzdělávacích akcí a mnohé další);
- vytvořit zázemí a podmínky pro kulturu, odpovědnost a relaxaci;
- zpřístupnit objekt a služby všem, vytvořit plně bezbariérové zařízení nabízející služby také specifickým skupinám obyvatel;
- revitalizovat přilehlé prostranství;
- zabránit dalšímu chátrání objektu;
- zlepšit pracovní podmínky personálu.

Inovativní prvky projektu:

- radiofrekvenční knihovní systém RFID, který umožní mimo jiné samoobslužné půjčování (selfcheck) knihovních dokumentů čtenářem bez asistence personálu knihovny;
- bibliobox – umožňuje vrácení knih kdykoliv, a to i mimo obvyklé otevírací hodiny knihovny;
- galerie, knihovna a infocentrum pod jednou střechou – díky infocentru a výstavním prostorům městské galerie přímo v objektu knihovny dojde k posílení kulturní nabídky a prohloubení vazby knihovna-kultura-informace;
- audio/video technika (AV) včetně indukčních smyčky pro naslouchací zařízení neslyšících.

Sláva, projekt byl podpořen! Ale neradujeme se předčasně...

Projekt, kterému mimochodem málokdo věřil a nikdo mu nedával příliš šance na úspěch, byl v létě roku 2012 podpořen! A nejen to, dokonce získal nejvíce bodů v celé výzvě, což způsobilo ve městě pozdvižení a překvapené reakce ze všech stran. Ale znáte to: *Neříkej hop, dokud nepřeskočíš!* V okamžiku schválení projektu převzalo otěže město. Na podzim 2012 vyhlásila rada města výběrové řízení na zhotovitele stavby, schválila vítězného uchazeče a na jaře 2013 měla začít stavební část rekonstrukce.

Knihovna na přelomu let 2012 a 2013 opustila a zcela vyklidila prostor budovy školky – dodnes na to vzpomínám s notnou dávkou nostalgie –, aby ji předala stavbařům. S nejnnutnějším vybavením se provoz knihovny na dobu rekonstrukce přemístil do nevyužitého patra jedné střední školy.

Bohužel, jeden z neúspěšných uchazečů podal stížnost na ÚOHS, a ten na základě podnětu realizaci projektu pozastavil. Čekání na rozhodnutí úřadu se táhlo několik měsíců a celá rekonstrukce byla v ohrožení. Byly to velmi napjaté chvíle. Asi ale tušíte, že vše nakonec nabralo dobrý směr. Díky vlivu paní starostky přišlo rozhodnutí ÚOHS (už) po půl roce – a s nezamítavým stanoviskem. Dál už nic nebránilo v zahájení rekonstrukce.

Stavím, stavíš, stavíme!

Od zahájení stavby v září 2013 k otevření knihovny v novém uplynul pouhý jeden rok. Zhotovitelem projektu byla zkušená místní firma (Beskydská stavební a. s.), která dokázala celou realizaci zvládnout v takto krátkém čase.

Stavební část projektu obnášela „zbourání“ školky na úroveň hrubé stavby, čili zůstaly jen obvodové a nosné zdi. Vše ostatní zmizelo. Tvořily se nově veškeré rozvody, sítě, kanalizace, podlahy. Část objektu byla přistavěná a část nastavěná.

Stavba se během realizace potýkala s několika neočekávanými problémy, které představovaly nestabilní podloží nebo vzlínající voda. Oproti původnímu projektu však nedošlo k žádným změnám a konečná stavba vypadá ve skutečnosti přesně podle plánů. Jinými slovy – po sedmi letech se zhmotnila budova, kterou jsme po celou dobu znali jen podle vizualizace z titulní

Galerie města Třince – výstavní prostor v knihovně;
záběr z první výstavy Chléb a hry v roce 2014

stránky projektu. S povděkem lze říci, že stavební část projektu dopadla nad očekávání dobře. Jediný závažnější problém, se kterým se průběžně potýkáme, přináší plochá střecha. Dodnes místy zatéká (nikterak dramaticky) a firma zvládá vše rychle odstranit.

Fatálním nedostatkem však je, že v knihovně není klimatizace, ačkoli v projektové fázi se s ní počítalo s naprostou samozřejmostí, ostatně už ve starých prostorách byla instalována. Až při realizaci stavby vyšlo najevo, že ji projektant za účelem snížení nákladů z projektu vyškrtl, údajně jako zbytečnou záležitost. Když k tomu přičteme špatně navržené topné okruhy, mohli bychom v některých částech provozovat celoročně saunu. V zimě je přetopeno, v létě nelze větrat. Náprava je možná, to ano, ale troufám si odhadnout, že se prostředky na řešení této šlamastiky jen tak brzy nenajdou...

Vybavení interiérů

Mnohem větší drama nastalo ve fázi pořizování vybavení knihovny. Projekt byl vysoutěžen jako celek, tedy část stavební i následně vnitřní vybavení, což považuji za největší chybu.

Nejkritičtější situace nastala při hledání dodavatele knihovního vybavení, především regálů. Zhotovitel nereflektoval naše požadavky na pořízení vybavení od některých z renomovaných dodavatelů funkčního knihovního nábytku a nechal ho na zakázku vyrobit u firmy bez jakékoli zkušenosti s provozem knihovny. Tato firma vyvíjela „za pochodu“ prototypy regálů, které ale nefungovaly a stále se musely vracet k úpravám. Nebýt toho, že byl celý projekt pod časovým tlakem dokončení, kdo ví, jak by to celé dopadlo. Okolnosti mě donutily nakonec ustoupit a převzít regály i ostatní vybavení bez dalších přípo-

mínek. Dobré na tom je, že vybavení se dá napravit o poznání snadněji, než kdyby byla nekvalitně provedená stavba.

V reálném provozu knihovna naráží také na pár úskalí, se kterými se ale částečně počítalo už při zpracovávání projektu. Jen ve stručnosti: nešťastně navržené prostory galerie a společenského sálu, nedomyšlené propojení knihovny pro mladé a Knihovny pro děti nebo nezabezpečený prostor infocentra ve vstupní hale mimo otevírací dobu. Jsou to záležitosti, které na své řešení čekají, až uplyne doba udržitelnosti projektu.

Hlavní je, že se TO jako celek skutečně povedlo – zmizela školka a vyrostla krásná knihovna! V okolí jsou stromy a květiny, upravené chodníky a zahrada. Budova je čistá a zapadá do zástavby okolních panelových domů.

A to ze všeho nejdůležitější pochopíte, když vejdete dovnitř. Přivítá vás otevřený prostor, naplněný vůněmi linoucímí se z kavárny, která navazuje na vstupní halu knihovny. Dýchne na vás atmosféra, kterou sama neumím popsat. Příjemná, přátelská... Celý prostor je prosluněný, vzdušný, od vstupu vidíte až na druhý konec budovy. Jako návštěvník nepoznáte, že regál před vámi je amatérský prototyp, protože vás zajímají knihy v něm uložené. Nebude vás trápit rozpadající židle ani nedořešené vedení kabeláže od počítačů, protože důležitější jsou pro vás ochotní lidé a dobré služby. To jsou přece hlavní přínosy, pro které byla vynaložena celá ta investice do budovy.

Nová kapitola příběhu knihovny v Třinci

Nová budova je dnes důstojným a reprezentativním prostorem. Klady a přínosy mnohonásobně převyšují nedostatky. Projekty a vize začaly od prvního dne po otevření ožívat jeden za druhým a knihovna dodnes využívá potenciál budovy na maximum. Není pochyb o tom, že rekonstrukce splnila svůj cíl.

V nové knihovně se rozrostl personál o pět lidí. Rozšířila se otevírací doba, postupně se začaly realizovat nové a nové aktivity. Modernizovaný provoz přinesl téměř dvojnásobné navýšení počtu návštěvníků, počet akcí ročně přesáhl hranici tisícovky. Nárůst množství akcí si vyžádal vyšší nároky na koordinaci, ať už dramaturgic-

kou, využívání sálů a místností, nebo z pohledu zajištění propagace.

Významným způsobem se proměnil rozpočet knihovny. Došlo skokově i meziročně k velkému navýšení, což vedlo k zavádění přísnějších pravidel a postupů. K zajištění přibývajících aktivit bylo nezbytné naučit se získávat další zdroje financování.

Aby se vše snadněji zvládalo, byla zavedena pružná pracovní doba a postupně se upravovala organizační struktura v návaznosti na provozní zkušenosti. Pro zaměstnance, kteří byli ve staré knihovně zvyklí se více potkávat, mít na sebe i na práci více času, bylo nutné (a občas těžké) si zvyknout na nový (a zpočátku dost turbulentní) pracovní režim. Z mé strany bylo víc než kdy jindy nutné věnovat pozornost lidem, mapovat změny v procesech, sladit činnosti jednotlivců a týmů. Nastaly i krizové okamžiky, ale pracovníci týmu i dům to se ctí ustáli. Po pěti letech, během kterých se vize stala skutečností, stojí knihovna znovu před otázkou „co dál“ a připravuje strategii na další léta...

Spokojený zákazník je nejlepší obchodní strategie

Citátem Michaela Leboeufa mě vyprávění končí. Díky modernizaci vzrostl počet aktivních čtenářů cca o 1500 lidí. Návštěvnost knihovny se zdvojnásobila. K tomu nutno přičíst narůstající počet akcí i jejich návštěvníků.

V době psaní těchto řádků zažíváme novou zkušenost kvůli krizovým opatřením v souvislosti s šířením koronaviru, který odřízl knihovnu od čtenářů a čtenáře od knihovny. Velmi rychle se ti aktivní dokázali propojit a pomáhat i prostřednictvím knihovny zvládat krizi ve městě. Lidé jsou v kontaktu, píšou zprávy, zapojují se do dobrovolnických aktivit. Nebo jen sledují příspěvky na sociálních sítích, aby zůstali v obraze.

Nakonec přece nejsou důležitá čísla. Smyslem knihovny není soutěžit o co největší počet „ulovených“ obyvatel. Mnohem důležitější jsou osobní příběhy lidí, kterým pomáhá.

Jsem přesvědčena, že právě proto ještě stojí za to v dnešní digitální době kamenné knihovny stavět a modernizovat.

MARTINA WOLNA

| reditelka@knihovnatrinc.cz

Foto: archiv Knihovny Třinec

ZÍDEK, Petr. Příběh Masarykovy knihovny. Lidové noviny [online]. 2020, (57), 17 [cit. 2020-03-25]. ISSN 0862-5921. Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/>.

Článek popisuje knihovnu T. G. Masaryka, čítající v roce 1914 úctyhodných 3500 svazků. Seznamuje s osudy této knihovny od roku 1914 až po vznik republiky, popisuje její narůstající obsah, do kterého byly zařazeny pozůstalosti významných osobností, dary od nakladatelů apod. Dále se věnuje založení Ústavu T. G. Masaryka v roce 1932, jeho ústřední myšlenky, financování od počátků do současnosti, stěhování do různých budov, zacházení s fondem knihovny a archivu, scelení knihovny, práci na katalogizaci knih i archiválií, pátrání po chybějících knihách (podle přírůstkového seznamu chybí cca 13 000 až 20 000 svazků). (Pozn.: více o této knihovně pojednává také článek TYDLITÁTOVÁ, Michaela a Bořivoj TYDLITÁT. Utrždit neutřiditelné: část historického fondu Ústavu T. G. Masaryka zpřístupněna. *Knihovna: knihovnická revue*, 2014, 25(1), s. 99–116. ISSN 1801-3252.

TRDLA, Martin. Němcům navzdory. Mladá fronta Dnes [online]. 2020, (72), 12 [cit. 2020-03-25]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: https://www.idnes.cz/liberec/zpravy/jablonec-nad-nisou-knihovna-sto-let-nemci.A200326_133629_liberec-zpravy_jape.

Historie České veřejné Jiráskovy knihovny, tj. předchůdkyně dnešní Městské knihovny v Jablonci nad Nisou. Přelomové okamžiky v dějinách instituce, které se začínaly psát v roce 1920; dále popis stěhování, budování fondu, zavření z důvodu okupace či zavádění výchovy čtenářů v období vytváření budovatelské kultury. V článku je odkaz na publikaci Jitky Noskové *Jablonecká knihovna v proudu času* z roku 2013.

TRÁVNÍČEK, Jiří. Jak vychovat čtenáře. Rodina a škola [online]. 2020, (2), 17 [cit. 2020-03-25].

Prof. Jiří Trávníček vycházel při psaní tohoto shrnutí ze své publikace *Rodina, škola, knihovna: náš vztah ke čtení a co ho ovlivňuje*. (Brno: Host, 2019. 178 stran. ISBN 978-80-7577-994-6). Vyzdvihuje roli rodiny v procesu formování čtenáře a jeho základního vztahu ke čtení, klade dů-

raz na roli obou rodičů. Popisuje úlohu školy, apeluje na změnu pohledu na četbu a čtení tzv. žánrové literatury, dále si všímá důležitosti práce s aktuálními podněty žáků či „odsektorizování“ čtenářské socializace a také navázání co největší spolupráce s místní veřejnou knihovnou. Dále připomíná roli veřejnosti a státu samotného a uvádí potřebu dát dohromady program na podporu čtení a čtenářství, například za podpory známých osobností.

BRANDOVÁ, Zuzana. Knihovna tvoří nového člověka: už 250 let. Mladá fronta Dnes [online]. 2020, (58), 14 [cit. 2020-03-25]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp>.

Rozhovor s prof. Tomášem Kubíčkem, ředitelem Moravské zemské knihovny v Brně (MZK) – vznik a historie této instituce, její rekonstrukce, úkoly knihoven, jejich poslání jako nástroje celoživotního vzdělávání, kulminace paměti a kultury společnosti, úloha knihovníka v tomto procesu, speciální úkol pro MZK – propagace české literatury v zahraničí (při MZK funguje České literární centrum); rozhovor se dotkl i konkurenční schopnosti českých literárních děl, podpory českých autorů (např. vysílání autorů na mezinárodní knižní veletrhy, reprezentativní pobyty, čtenářské představení apod.). V závěru zmínka o vlivu pandemie koronaviru na fungování MZK.

HEISLER, Ivan. Knihovna na dlani. Počítač pro každého [online]. 2020, (7), 12 [cit. 2020-03-25]. ISSN 1212-0723. Dostupné z: <http://www.ppk.cz>.

Úvod do praktických záležitostí týkajících se čtení elektronických knih. Autor předkládá výhody a nevýhody čtení e-knih. Detailněji popisuje, nač se zaměřit při výběru čtečky a jak si čtečku vybrat (velikost, formáty knih, podsvícení, mobilní čtečky, kapacita paměti aj.). Zabývá se dalšími nosiči, na kterých lze e-knihy číst: mobilními telefony a s tím souvisejícími mobilními aplikacemi. Připomíná, kde je možné si e-knihy vypůjčit (<https://www.mlp.cz/cz/katalog-on-line/eknihy/>) či které e-knihy si lze podle platného autorského zákona stáhnout zdarma. Také upozorňuje na digitální knihovnu Kramerius, spravovanou NK ČR (<http://kramerius.nkp.cz/>).

Jedním z dlouhodobých problémů i knihoven v Tanzanii je snižování provozních rozpočtů. Podle celostátní studie je hlavním zdrojem příjmů vláda a dárci a problémy se neomezují pouze na knihovny konkrétní velikosti. Situace se dlouhodobě zhoršuje a negativně ovlivňuje kvalitu nabízených služeb. Knihovny se snaží zvýšit své příjmy dalšími aktivitami a nabízejí služby za různé poplatky (tisk kopií, vazba dokumentů, registrační poplatky atd.). V akademické oblasti je „podnikání“ jednou z nejrychleji rostoucích oblastí univerzitních kampusů. Knihovny v různých částech světa investují do projektů, které přetvářejí konvenční služby, a zvyšují svůj příjem (např. Knihovna Johns Hopkins University nebo Sheridanova knihovna v USA). Akademické knihovny v australské Victorii zahájily také významné podnikatelské aktivity (např. návrh inovativního produktu na výrobu barevných map v University of Melbourne). Jiné knihovny podporují profesionální podnikatelské činnosti, jako jsou soutěže podnikatelských plánů, autorskoprávní služby, zdroje patentů a ochranných známek, tisk a projekty digitalizace, půjčování prostor v budovách knihoven atd. Obchodní přístupy knihoven jsou zaměřené na vyrovnání nedostatků tradičního financování. Řízení výzkumu, informační činnost, marketing, inovace a řešení problémů jsou klíčové potřebné podnikatelské schopnosti, dále knihovny potřebují také dovednosti v oblasti sebeobhajoby, komunikace, designu, vzdělávání a kompetence týkající se projektového řízení. Ze studie vyplývá, že knihovny v Tanzanii budou i nadále čelit omezeným finančním zdrojům, protože nevyvíjejí žádné inovativní změny v oblasti vícezdrojového financování.

(*IFLA Journal* – Volume 45, Number 4, December 2019, s. 322–333)

Dozorčí rada Sparkasse oznámila konec pobočky své banky v malém německém městečku Olching (20 km západně od Mnichova). Špatná zpráva pro místní občany, kteří nejsou příliš mobilní ani digitálně gramotní, a také pro městské náměstí, které už tak bylo téměř vylištěné. Město se ovšem rozhodlo pro oživení budovy bývalé banky celého náměstí – v budově vznikla během půl roku nová městská knihovna

spolu s místní pekárnou. Knihovna tak poskytuje delší provozní dobu (bude otevřená stejně jako místní pekárna sedm dní v týdnu, od sedmi do sedmi) a přidanou službu. U pekárny časem vznikla i malá kavárna a obyvatelé Olchingu jsou nadšení, že mohou knihovnu navštívit i o víkendu. Bez spojení s takovýmto strategickým partnerem by knihovna nikdy takovou provozní dobu mít nemohla! Rychlá přeměna nové budovy byla možná jen díky silným partnerům – pekař to zvládl mnohem rychleji a svobodněji, než by to dokázal veřejný sektor. Knihovna sice nemůže personálně plně pokrýt 80 otevíracích hodin týdně, ale moderní technologie umožňují spolu s přítomností pracovníků pekárny udržovat knihovnu otevřenou. Velmi se také osvědčila spolupráce s místními dobrovolníky.

(*BuB Forum Bibliothek und Information* – Jahrgang 71, Nr. 12, 2019, s. 749–751)

Tři zkušené bibliografky Univerzitní knihovny v Bratislavě připravily v minulém roce chronologicky a retrospektivně další svazek Bibliografie almanachů, ročenek a sborníků na Slovensku za léta 1701–1918. Bibliografie se vrací k výzkumům proběhlým v 70. a 80. letech 20. století, kdy na jejich základě vznikl provizorní soubor autorů Evy Kovačičové a Štefana Štvrteckého. Univerzitní knihovna v Bratislavě doplnila k soupisu potřebné informace k 850 titulům almanachů, ročenek a sborníků a 114 divadelním almanachům. Předložená bibliografie je důležitá pro historický výzkum v interdisciplinárním kontextu. Důležité je vyzdvihnout a všimnout si erudované vstupní historicko-přehledové studie M. Ambrůžové Poriezoové a A. Škovierové, která specifikuje a představuje kulturně-spoolečenské předpoklady vydávání almanachů, ročenek a sborníků na Slovensku v analyzovaném období. Metodický úvod nám vedle historického exkurzu do dějin vydávání nepravých periodik poskytuje informace o tom, jaké publikace byly zahrnuty do zpracování, i o struktuře bibliografického záznamu. Neoddělitelnou součástí bibliografie jsou kvalitní rejstříky. Tato bibliografie je dalším významným krokem v plnění Programu Slovenské národní retrospektivní bibliografie. (*Knižnica* – ročník 20, číslo 4, 2019, s. 66–67)

Před 280 lety, **2. 6. 1740**, se narodil francouzský spisovatel a filozof **Donatien-Alphonse-François, markýz de Sade** († 1814), jeden z nejkontroverznějších spisovatelů všech dob, autor děl zčásti pornografických a zčásti filozofických (např. *Justina, Julietta, Filozofie v budoáru* či *120 dnů Sodomy*).

Před 180 lety, **2. 6. 1840**, se narodil anglický spisovatel **Thomas Hardy** († 1928), autor románů *Daleko od hlučícího davu, Rodákův návrat, Starosta casterbridgeský, Tess z d'Urber-villů* či *Neblahý Juda*.

Před 145 lety, **6. 6. 1875**, se narodil německý spisovatel **Thomas Mann** († 1955), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1929), jeden z největších romanopisců 20. století, autor románů *Buddenbrookovi, Královská Výsost, Kouzelný vrch, Josef a bratři jeho* (tetralogie), *Lotta ve Výmaru, Doktor Faustus, Vyvolený* a *Zpověď hochštaplera Felixe Krulla* a novel *Tristan, Tonio Kröger, Smrt v Benátkách* či *Mario a kouzelník*; od roku 1933 žil v exilu; jeho starší bratr Heinrich Mann a syn Klaus Mann byli také spisovatelé.

Před 150 lety, **7. 6. 1970**, zemřel anglický spisovatel a esejista **E. M. Forster** (* 1879), autor úspěšně zfilmovaných románů *Kam se bojí vkročit andělé, Pokoj s vyhlídkou, Rodinné sídlo, Cesta do Indie* a *Maurice*, který vyšel až po smrti.

Před 150 lety, **8. 6. 1870**, zemřel anglický romanopisec **Charles Dickens** (* 1812), autor slavných románů *Kronika Pickwickova klubu, Oliver Twist, Starožitníkův krám, David Copperfield, Ponurý dům* nebo *Nadějně vyhlídky*, které se nejednou staly námětem filmových adaptací.

Před 140 lety, **10. 6. 1880**, se narodila **Margit Kaffková** († 1918), nejvýznamnější maďarská spisovatelka počátku 20. století, básnířka a prozaička, jejímž nejslavnějším dílem je román *Barvy a léta*, který vyšel i v českém překladu.

Před 95 lety, **11. 6. 1925**, se narodil americký spisovatel **William Styron** († 2006), autor románů *Ulehni v temnotách, Zapal tento dům, Doznání Nata Turnera* (Pulitzerova cena 1968) a světoznámé *Sophiiny volby* a novely *Dlouhý pochod. Sophiina volba* byla zfilmována v hlavní roli s oscarovou Meryl Streepovou.

Před 180 lety, **12. 6. 1840**, se narodil český spisovatel a novinář **Jakub Arbes** († 1914), autor četných romanů, např. *Newtonův mozek, Akrobati, Poslední dnové lidstva* aj.

Před 155 lety, **13. 6. 1865**, se narodil irský básník, dramatik a esejista **William Butler Yeats** († 1939), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1923); český výbor z básní vyšel pod názvem *Slova snad pro hudbu*.

Před 80 lety, **13. 6. 1940**, se narodil český básník **Václav Hrabě** († 1965), jediný významný představitel tzv. Beat generation v Česku.

Před 115 lety, **20. 6. 1905**, se narodila americká spisovatelka **Lillian Hellmanová** († 1984), autorka dramát *Dětská hodinka, Lištičky* nebo *Podzimní zahrada*.

Před 115 lety, **21. 6. 1905**, se narodil francouzský spisovatel, dramatik a filozof **Jean-Paul Sartre** († 1980), který v roce 1964 odmítl Nobelovu cenu

za literaturu; autor románu *Nevolnost*, sbírky povídek *Zed'*, autobiografie *Slova*, filozofického spisu *Bytí a nicota*, nedokončené tetralogie *Cesty svobody* a her *S vyloučením veřejnosti, Dábel a Pánbůh, Mouchy* a dalších.

Před 85 lety, **21. 6. 1935**, se narodila francouzská spisovatelka **Françoise Saganová** († 2004), autorka románů *Dobry den, smutku, Máte ráda Brahms, Jeden úsměv, Za měsíc, za rok* a dalších.

Před 110 lety, **23. 6. 1910**, se narodil francouzský dramatik **Jean Anouilh** († 1987), mj. autor známé hry o Johance z Arku *Skřivánek*.

Před 30 lety, **23. 6. 1990**, zemřel český překladatel a spisovatel **Alois Bejblík** (* 1926), který překládal mj. Shakespeara a je autorem knih *Shakespearův svět* či *Život a smrt renesančního kavalíra*.

Před 75 lety, **26. 6. 1945**, se narodil český spisovatel a novinář **Ondřej Neff**, syn spisovatele Vladimíra Neffa, úspěšný autor žánru sci-fi (např. román *Tma*) či knihy *Jules Verne a jeho svět*.

Před 120 lety, **29. 6. 1900**, se narodil francouzský spisovatel **Antoine de Saint-Exupéry** († 1944), autor světoznámého *Malého prince* či knihy *Citadela*.

Před 90 lety, **29. 6. 1930**, se narodil polský spisovatel a dramatik **Slawomir Mrozek** († 2013), autor her *Tango* a *Emigranti* či románu *Baltazar*.

Portréty archiv autora

Café Čítárna – literární kavárna s čítárnou →

Vstupní hala s infocentrem, vlevo vstup do knihovny pro děti, před ním vodní prvek „Zeměkoule“, což ředitelku knihovny opravňuje k tomu, aby se titulovala „ředitelkou zeměkoule“ ↓

Knihovna – tepající srdce ocelového města

s. 193–197

← Takhle to začalo: počátek stavby na přelomu roku 2012/13 – ještě je dobře rozpoznat původní budovu školky

↑ Pohádkový pokoj v Knihovně pro děti; děti i rodiny s dětmi zde tráví volný čas, probíhají tu akce

← Návštěvníci využívající čtenářský koutek mezi regály s naučnou literaturou v půjčovně Knihovny pro dospělé

↑ Studijní místa v Knihovně pro dospělé, podél je půjčovna beletrie

← Vstup do Knihovny pro dospělé

Foto: archiv Knihovny Třinec

Jak manipulovat s knihami při jejich vrácení v době ohrožení COVID-19?

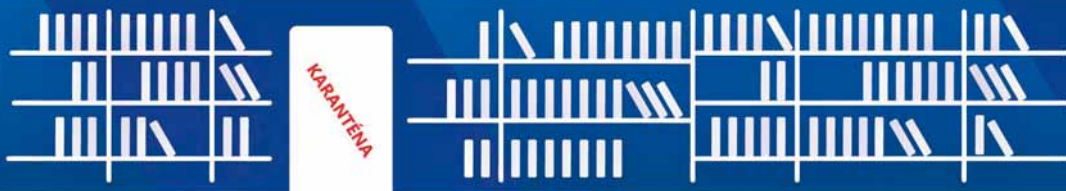
1. Vrácení knihy u pultu nebo do biblioboxu.

2. Separace pracovníkem v rukavicích a roušce do samostatné místnosti — karantény.

3. Ponechání v místnosti 4-5 dnů — karanténa.

4. Případně postříkání povrchu knihy etanolem (min. 70%) — pozor na rozpíjení barevných součástí knihy či naměkčení plastů.

Nechat pár minut volně na vzduchu, aby se etanol odpařil.

5. Vrácení knihy do fondu v depozitáři či skladišti.

